

Fényszóró

SZÍNHÁZ • FILM • ZENE • IRODALOM • KÉPZŐMŰVÉSZET

NYELV SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

I. ÉVF. 9. SZÁM
ÁRA 15 PENGŐ

OLTHY MAGDA
és
UNGVÁRI LÁSZLÓ
A „FIGARÓ HÁZASSÁGÁ”-BAN

(Várkonyi foto)

A „Fényszóró“ művészeti hetilap nem fogad el s nem közöl fizetett színházi és filmképeket!

A „Fényszóró“ művészeti életünk tárgyilagos tükré akar lenni. Színházi és filmkultúránkról is csak tárgyilagos beszámolókat, becsületes kritikákat közöl. A kritika becsületével nem tartja összegegyeztethetőnek azt, hogy olyan filmek, olyan színházi előadások, melyet elítél, értéktelennek tart, a színház által megfizetett oldalakra, esábitó képekkel, reklámdobozt verjen. Az egészszoldalas reklám-kép-parádé megzavarja a színházi világ üzleties dzsungeljében tájékozatlan olvasót. A „Fényszóró“ szakít a színházi újságírás régi, üzleti szempontok által irányított lelkiismeretlenségével. Felveszi a hareot ezzel a, sajnos, nálunk mély gyökereket vert álújságírói hagyománnyal. A kép is kritika! Hiába írjuk meg egy úgynevezett „ragyogó“ operetről, hogy silány szellemű zsbáru, ha pár oldalal hátróbb a esábitó képek seregét zúditjuk az olvasó elé, aki gyanutlanul azt hiszi, hogy ha a lapnak egész oldalnyi helyet megért a dolog, talán mégis csak benne lenni valaminek, ami őt is érdekelheti. A gyanutlan olvasó nem tudja, hogy ezek a esábos képek: megfizetett hirdetések a lapban.

A „Fényszóró“ nem közöl megfizetett hirdetésnek feladott színházi és film-képanyagot. Lemond az ezzel járó anyagi előnyről és a képekkel is megbízható, becsületes kritikai szellemben tájékoztatja a színház és film eseményeiről olvasóit. Ez nem azt jelenti, hogy lapunk kevesebb képet közöl. Csak azt jelenti, hogy a jó, szép és értékes képanyagból választjuk ki lapunk képeit.

Meggyőződésünk, hogy a közönség pontos tájékoztatást és lelkiismeretes bírálatot akar s méltányolni fogja a „Fényszóró“ törekvését.

HETI kislexikon

BEAUMARCHAIS Pierre August Leron írának a „Figaro házassága“ kitűnőírójának életrajza sokkal kalandosabb regény, mint bármelyik színpadi hősnének élettörténete. Beaumarchais az író, zenetanár, banktisztviselő, kereskedő, üzér, hadiszállító stb. izgalmasabb és zavarosabb életű ember, mint maga Figaro. Életének története valószínű kalandregény. Többször ült börtönben is.

Apja óráos volt s az ügyes fiú először az órásmesterséggel próbált szerencsét. De hamarosan pályát változtatott. Huszonegy éves korában a csinos és szellemes ifjú, aki még a zenéhez is értett, bejutott XV. Lajos udvarához. Ehhez mindössze is csak egy elhalt udvari kishivatalnok ügyes, mindenre kész özvegyét kellett elvinnie feleségül. Beaumarchais megtette...

Később baráti összeköttetések és ügyes tranzakciók révén avatott üzletemberré lett. A bankszakmában tevékenykedett. Mindenekelőtt francia nemességet vásárolt magának. Komoly vagyon gyűjtött össze. Híres kalandja volt a „Clarigo“ eset. Beaumarchais hűgának egy Clarigo nevű spanyol nemes házasságot ígért, de ígéretét nem váltotta be. Írónk Spanyolországba utazott rendet teremteni. Ezt az esetet dolgozta fel „Eugenia“ c. darabjában. A darab B. jelentéktelenebb írásai közé tartozik. Jelentőséget, sőt világirodalmi érdekességet az ad ennek a darabnak, hogy Goethe belőle írta „Clarigo“ című ötfelvonásos szomorújátékát, melyben maga Beaumarchais is szereplő figura.

A sokféle kaland hősnéek, Beaumarchaisnak legnagyobb hőstette mégis irodalmi tett: a „Sevillai borbély“ és a „Figaro házassága“ megírása. Harcos szellem volt s ennek-nemcsak „Emlékiratainak a korabeli igazságszolgáltatás ellen szípközö részletei a dokumentumai, hanem darabjai is.

A „Sevillai borbély“-t 1772-ben írta s 1775-ben adták elő először. A „Figaro házassága“-t 1784-ben előbb egy vidéki birtokos adták elő, hogy hatását kipróbálják, s csak ezután vitték a fővárosba. Párizsban százszor adták egymásután a darabot. Sikere óriási volt. A szerzőnek sok zűrzavaros dolog miatt mégis menekülnie kellett. Hamburgban csaknem teljesen megvakult. Később hazatért, s állítólag

gutaütésben halt meg 1799-ben. De azt is rebesgették, hogy öngyilkos lett a „Figaro“ írója.

BALÁZS BÉLA
A német lexikonok (a Brockhaus, a Mayer, vagy a Kürschner-féle irodalmi lexikon)

Balázs Bélát német íróként tartja számon. Megírják ugyan, hogy B. B. Szegeden született 1884-ben, de tudomást se vesznek arról, hogy B. B. munkássága a magyar irodalom szerves része, s csak a fasiszta szellem száműzte időlegesen külföldre az írókat, akinek, közönségszámítás szerint, valóban több könyve jelent meg németül, mint magyarul, de a lényeges számadás szerint mégis magyar író. Több könyve jelent meg külföldön, mint itthon, egyszerűen azért, mert több évig élt és írt külföldön, mint itthon...

A magyar szovjetközletársaság a munkások irodalmi vezetőjének nevezte ki, ő volt elnöke az írói direktoriumnak is. 1919-ben ezért kellett elhagyni hazáját. Bécsben telepedett le. Az egyik legtekintélyesebb bécsi lapnak a „Der Tag“-nak lett színházi és filmkritikusa. Európai visszhangot valóban német nyelven megjelent írásai hoztak először. Pedig ekkor már mögötte volt irodalomtörténetileg is jelentős munkásságának egy egész fejezete. Az Ady-generáció legjelentősebb lírikusai közé számította őt az irodalomkritika első verseskönyvének megjelenése óta. (Vándor énekek. Tristan hajóján.)

Első drámáit a Nemzeti Színház mutatta be: a „Dr. Széplát Margit“-ot 1909-ben, az „Utolsó nap“ c. renaissance drámát 1910-ben. Három misztérium-játékát a Nyugat folyóirat mutatta be irodalmi közönségének. Bartók Béla „Fából faragott királyfi“ c. táncjátékának meséjét Balázs Béla írta, s az ő szövegére komponálta Bartók „Kék-szakállú herceg vára“ c. operáját. (Az első világháború alatt mutatta be az Operaház.) A „Fekete korsó“ c. árnyjátékát s a „Halász és a hold estje“ c. bábjátékát Blattner Géza bábszínháza adta elő 1919-ben a Belvárosi Színházban.

A költő „Halálos fiatalság“ c. drámájának „ösbemutatóját“ már Bécsben tartották meg 1919-ben.

Itt, a Neue Wiener Bühne deszkáin kezdődött meg Balázs Béla német írói karrierje. Bécsben jelent meg, de, természetesen magyarul, harmadik verseskönyve, a „Férfisírás“, 1919-től 1927-ig élt Bécsben. Innen Berlinbe ment.

Munkásságának jelentős részét a film művészetének szentelte. B. B. világhírszónyalatban is elismert legkiválóbb esztétikusa a film művészetének. Úttörő jelentőségű első filmkönyve, a „Látható ember“, 1924-ben német nyelven, Bécsben jelent meg. Németül írta meg második, nagy filmkönyvét is: „A film szelteme“ címen. Nagy, összefoglaló filmesztétikája orosz nyelven most hagyta el a sajtót Moszkvában. Címe: „A film művésze“.

Balázs Béla, a költő, a film legképzettebb szakembere is. Első filmjét „Egy tízmárkás bankjegy története“ címmel Berthold Viertel rendezte. B. B. írta Korda Sándor nagyszerű „Önagysága“ nem akar gyereket“ c. utolsó európai filmjének meséjét. Rendkívüli sikert aratott „Vigázat!“ c. atelier-paródiája, melyet Wilhelm Grosz zenéjével a frankfurti operában adtak elő. Az előadás botránnyba fulladt. A haragú nevetéstől nem lehetett hallani a zenét... A legutolsó némafilmet Stefan Zweig novellájából B. B. drammatizálta. Címe: „Narkózis“ Rendezte Alfr. Abel.

B. B. bátor szellemű, határozott világnézetű író. Berlinben „Hans Urien kenyerel meggy keresni“ c. ifjúsági színdarabját a Lessing Színház épületében adták elő. Az akkori kispolitikai, reakciós német kritika „kommunista gyermekmérgezésnek“ nevezte a darabot.

B. B. 1931-ig élt Berlinben, ahol Tucholsky lapjának, a „Weltbühne“-nek volt munkatársa s amellett a Munkásszínház Szövetség művészeti vezetője s dramaturga. 1931-ben hagyta el Berlint s ment ki Moszkvába.

Moszkvában maga rendezte a „Karl Brunno“ c. ifjúsági regényéből készült filmet. Itt jelent meg két újabb verskötete, a „Táborház mellett“ és a „Repülő szavam“ c. gyűjtemények. „Mozart“ c. drámáját 1941-ben a moszkvai Komzszomol-színház számára írta, de a háború megakadályozta a darab előadását s a moszkvai bemutatót is csak most fogják megtartani. A Belvárosi Színházban most előadott „Boszorkánytánc“ c. darabjának eredeti címe „Csendes kis városka“. 1944-ben játszották először: Tiflisben és Kalininben. 1945-ben a Gorkij nevével elnevezett leningrádi „Nagy Drámai Színház“ B. B. „Eg és földi Szerelem“ c. vigjátékával nyitotta meg évadját. „Cinka Panna balladája“ c. drámáját október végén

mutatta be a moszkvai színház. A költő összes verseinek gyűjteményes kiadása, „Az én utam“ címmel most jelent meg a magyar könyvpiacra. Regények, mesék, elbeszélések és esztétikai tanulmányok teszik teljessé Balázs Béla gazdag és sokoldalú oeuvre-jét.

DISZLET. A díszlet a „minden művészetet egyesítő“ színház művészetben a képzőművészeti elem. Célja ket-

tős: mint olyan színpadra varázsolja a miliót, melyben a cselekmény játszódik, stílusában pedig a darab hangulatához alkalmazkodik és a szerző mondanivalóját szolgálja, akárcsak a színészek játéka. A díszlet tehát sohasem lehet öncélú. Ezért vetették el a modern rendezők (Craig, Copeau, Baty, Jouvet) az általuk „barokk“-nak nevezett díszletező irányt, mely pazarló gazdagságával és szemet gyönyörködtető impozáns voltával uralta a színpadot és a drámát látványossá degradálta. Még hamarabb elvetették azt a túlnaturalisztikus irányzatot, mely nálunk (úgyiszlóval egyedül Európában) még változatlanul dívik és amelyhez nem kell más képesség, mint amellyel egy jobbízű lakásbrendező is bír: kis érzék a szép íránt és tehetség a környező tárgyak szolgálai lemásolásához.

A külföldi színpadok tág teret engednek a különböző festészeti irányzatoknak, csak arra vigyáznak maguk a festő-tervező-művészek, hogy díszletük kongeniális legyen az író gondolatával. Később rájöttek, hogy a festő és író teljes lendületű találkozása a színpadon — bármily művészi módon is történjék — bizonyos olyan érdekességet kölcsönöz az előadásnak, mely árthat a tiszta mondanivalónak s ezért hódít mindinkább tért a stilizált díszlet, sőt a puritán díszletlenség (melynél függönylépcső jelzi a legszükségesebb elhatárolásokat) és ami nem egyéb mint visszatérés a Shakespeare korabeli klasszikus hagyományokhoz, amikor az örök drámák születtek és amikor a mondatok és verssorok pusztán a színészre bízva, minden más segítség nélkül állották ki a próbát. (h.)

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

FŐSZERKESZTŐ: BALÁZS BÉLA * FELELŐS SZERKESZTŐ: SZEGI PÁL

Levél a gyerekről és függönyről

Kedves Barátom, csudálkozol rajta, hogy mindig újra és újra visszatérek a Gyerekszínház kérdésére. Hidd el nekem, ha csak gyerekről volna szó... nem, ninesenek bennem dajka ösztönök. De ha én gyereket mondok, gyökeret gondolok, az ember gyökerét, melyből nemcsak nőtt, hanem melyből táplálója marad haláláig. Márpedig egyetlen egy dolog van ebben az életben, ami mélyebb megrendülés, szívdobogtatóbb mámor az első szerelem élményénél és az a gyerek első színházi élménye. Azok, akiket gyerekkorukban nem vittek színházba, akik nem várták a titokzatos függöny előtt lüktető halántékkal, izzó arccal a csodát, mely a függöny mögött fel fog tárulni, azok, akik csak hitetlen, szkeptikus, blazírt felnőttként kerültek először színházba, azok szegénymegkárosultak, akik nem részesültek a legmélyebb és legnagyobb jelentőségű emberi érzésben: a másik világ feltárlásában. Ha másért nem, hát ezért magáért kellene nyitni gyerekszínházat minden áron!

Mert látod, Kedves Barátom, a függöny életünk legnagyobb csodája. A függöny, mely valamit eltakar, de fel fog tárulni és akkor látni fogunk! Látni fogjuk azt, ami mögötte van. Azt, ami mindennek mindig mögötte van. Mert hiszen minden, ami körülvesz, amit tudatlan fiatal szemünkkel látunk, csak függönyre festett kép, csak eltakar valamit, ami valóságosabb, igazabb.

És ama függöny mögötti másik világ sejtelve, reménye teszi elviselhetővé ezt a mi tapasztalt világunkat. Avval teszi elviselhetővé, hogy érzeti a lehetőségét egy másiknak, ott a függöny mögött, érzeti, hogy nem vagyunk végkép bezárva ennek az egynek börtönébe.

Ne ijedj meg, Kedves Barátom, nem beszélék misztikát, de még csak metafizikát sem. Mert ama függöny mögötti másik világ nincsen és ne legyen a valóságon túli. Az csak a mi, illetve a gyerek látóhatárán van túl. Az ő

tudásának, öntudatának határán túl. Túl azon világképen, melyet tapasztalt és ismer. Ezért másik világ. Hiszen a nagy színpadi költők nem földöntúli dolgokat mutatnak, ha olyan dolgok előtt húzzák is el a függönyt, melyeket nem ismertünk. Bizony, a költő varázslatára megnyílt másik világot látunk meg akkor is, ha a függöny mögött saját környezetünket, akkor is, ha önmagunkat pillantjuk meg a színpad fényében.

Látod, Barátom, ez a színházi függöny egész életre kiható élményének értelme és jelentősége a gyerek számára, a gyerek meglátja saját szemével azt, amit titkot kereső, mert tudni vágyó, Ébredő öntudata, anélkül is sejtett: azt, hogy az ő ismert világa, csak kicsi nézőtér, azt, hogy sok más van amögött, att a függöny mögött. Ott van a titok, a még ismeretlen, a még rejtett, ott van az igazán igazi valóság, ott van a legszebb és legnagyobb: az igazság.

Mert ezt értsük meg: A gyerek, még ha mesét akar is hallani, nem elterelteni akarja magát a valóságtól. Hiszen ő hisz a mese valóságában. Ő csak nem hiszi, hogy mindaz igaz, amit neki az életben mutatnak és mondanak. (És milyen igaza van!) Sokkal később butul csak meg annyira az ember, hogy elhiszi végső és végérvényes valóságnak azt, amit elhitetnek vele. Jaj neki, ha többé nem érzi magát függöny előtt, türelmellenül dobogó szívvel és nem akar majd maga is hozzámákolni, hogy félrerántson, letépjen egyet-kettőt az elébe aggatótt, csalfa képekkel befestett, igazságot takaró függönyök közül. Ezért a legnagyobb élménye az Ébredő gyermeknek öntudatnak a meglibbenő színházi függöny. A megismereni, tudni-vágyás az ő szívében csodavárás.

És a gyermek számára nincsen különbség, hogy hétköznapi valóságot, vagy a Hőfehérkét látják-e meg tágra nyílt, szomjas szemei a függöny mögött. Ő hiszi és bízik benne, hogy ott az elrejtett, tehát mélyebb, igazabb éle-

tet fogja megpillantani. A gyerek inkább ösztönösen gyanakszik, ha a csoda — vagyis az igazság — túlságosan hasonlít ahhoz, amit eddig maga körül látott és ezért szereti jobban a mesét. Erzi, hogy mélyebben a főlészín alatt, messzebb a függöny mögött sokkal másabbnak kell lennie az igazi világnak, annál, amit ő eddig látott. És valóban így is van. A jó mesék szimbolumaiban és bölcsességében egyszerűbben, a gyerek számára érthetőbben nyilatkoznak meg az élet törvényei és igazságai, mint az úgynevezett reális élet bonyodalmas, halott formák kérgével fedett, jelenségeiben. Olyan ez, mint az iskolában, oktatási céllal bemutatott fizikai kísérlet. Tisztán és érthetően mutatja meg a természet valamelyik törvényét, mely ilyen praeparált, leegyszerűsített formában a valóságos természetben sohasem fordul elő. A fizikai kísérlet: — mese! Vagyis a minden véletlen járuléktól megtisztított, a megismerő értelem által átvilágított igazság. Csak éppen nem valóság. Mese! Egy függöny mögötti másik világ. És ez a gyerek nagy csodaélménye, ha színházban ül. Ha nem is tudatosan, de az igazságot várja, a megismerést abban a másik világban, mely elébe fog tárulni.

Elképzelhető-e szebb, fontosabb, hasznosabb feladat, mint ilyen színházat adni a gyerekeknek, mely nem csalja meg hitüket és bizalmukat és valóban igazságot és bölcsességet mutat nekik majd a mesejátékokban is? Színházat, mely rászoktatja és neveli a gyerekeket arra, hogy később — a nem mese darabokban is, azt a másik, igazibb életet keressék, a másik világot a függöny mögött — a költészetet? Színházat, mely öntudat alatt is ébreszti és ébren tartja bennük azt az érzést, hogy az a világ, melyben élnek, nem végleges és menthetetlenül változhatatlan, mert lehetséges jobb és szebb is, mert hazugság függönyök állják csak el szabad tekintetünket, melyeket félre lehet rántani!

Balázs Béla

Ungvári László

(Foto: Várkonyi)

NÉGY KRITIKA

A „FIGARO HÁZASSÁGA“ NEMZETI SZÍNHÁZI FELÚJÍTÁSÁRÓL

Lukács Margit és Básti Lajos

(Foto: Várkonyi)

A mű

A szerző, polgári foglalkozására nézve kitűnő valóságérzékkel s világismerettel rendelkező üzletember, mint színdarabíró lehetőleg »biztosra ment«. Közönségét két eszközzel igyekezett megnyerni: könnyű, eleven, sikeres fordulatokkal bőven élő előjátékkal s esiklandós politikai s világnézeti fűszerrel. Mindkét szempontból bátran s bőven merített a XVIII. század francia irodalmának közvagyonából. A darab szerkezete, fordulatai, meséje, megoldása: csupa vígjátéki közhely. A főúri házaspár mellett a rusztikusabb szolgapár, az egy-egy reális jellemvonást tipikussá torzítva hordozó mellékalakok, a hallgatózás, álöltözések, véletlenek segítségével létrejött komikus helyzetek, a felsült cselszövők, akik saját hálójukban botlanak el, a gyengéd szeretők, akik sok zavar után végül mégis egymásé lesznek, a »minden jó, ha a vége jó« megoldás: mindezt számtalan színjátékban láthatta már Beaumarchais hálásan tap-

soló közönsége. De a vígjáték politikai fűszerezése sem ismeretlen ízekből került össze. A hatalmukkal visszaélő főrangúak, a gyáva s hitvány kerítők, rossz és bamba bírák, ennél forróbb olajban főttek már akkor a készülő forradalom irodalmi előkészítésének jóvoltából. A szerző üzletember volt s vígjátékíró, nem forradalmár; hogy darabját a forradalom szele lobogó lángra lobbantotta, abban nagyobb része volt a forradalom szelének, mint a darabban lappangó szikráknak. Ő szórakoztatni akart s pénzt keresni. Hogy a kortársak sem láttak benne forradalmárt, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a »Figaro házasságának« előadására egy gróf esikarta ki a némiképpen aggodalmaskodó udvar engedelmét s leghálásabb közönsége kezdetben a nemesek közül került ki.

Korszerű forradalmisága ma már nem is hat forradalmasító erővel. Mi más hatalmasok ellen küszködünk, más elnyomás terhe alatt, más eszményekért s más eszközökkel. Az a néhány örökérvényű közhely, amely a darabban az urak hamisságáról s erő-

szakáról, a rossz bírák együgyűségéről, a szegény ember kényszerű okosságáról, a sors egyenlőtlen súlyáról s kedvezéseiről elhangzik, nem nyúl mélyebbre, mint a szomszédságában elmondott néhány közismert szellemesség a nők ravaszágáról, a szerelem eselvetéseiről s a férfiak maflaságáról. Ilyen ártalmatlan általánosságokat mándig megkockáztathattak az írók.

Mi hát az, ami ezt a művet, a XVIII. századi francia vígjáték egyik remekét, eleven, ma is friss erővel ható, üde s elgondolkoztató alkotássá teszi?

Elsősorban nyilván művészi értéke; az a ragyogó világosság, amely tiszta rendet tart az egymás sarkába lépő fordulatok bolondos arabeszkjében, az a könnyed egyensúly, amelyet a darab komolyság és játék, ötlet és igazság, valóság és képzelet, rend és szélső között tart, a dikció eleven hajlékonysága, szellemes fordulatossága. — ezt Horváth Árpád új fordítása a magyarban is jól érezteti — az alakok és helyzetek színes és változatos sokasága, a hangulatnak az a pezsgő, vi-

Olthy Magda, Ungvári László, Lukács Margit, Pethes Sándor és Balázs Samu a »Figaro« Nemzeti Színházi előadásán

(Markos Erzsébet rajzi)

dám, enyhén esiklandós kellemessége, amely annyira jellemzi azóta is a francia vígjátékokat. A darabot olyan ember írta, aki nemcsak az életet ismerte s nemcsak írni tudott, de mestere volt a színpadi technikának is s értette a jó szerep és a hatásos jelenet titkát. A darabban van valami Mozart könnyed műszájának szelleméből: nem véletlen, hogy a rokokó zene e felülmulthatatlan klasszikusa egyik legreमेkebb operáját ennek a komédiának anyagából merítette. (Ezért is éreztük az előadás egyetlen súlyos hibájának a szellemtelen, vékonytűs s a darabhoz mindenképpen méltatlan kísérőzenét.)

S még egy van, ami feledhetetlen s halhatatlan a darabban: a főhős, Figaro. A kor s az irodalomtörténet ismerője kimutathatja e vidám, eszes, minden lében kanál, minden kockázatot vállaló, de magát minden bajból kivágó, rokonszenves csirkefogó életbeli mintaképeit s irodalmi előzményeit. Minket, a mai kor nézőközönségének tagjait, az érdekel, hogy ez az alak ma is él, elevenebb, mint a modern dráma számtalan divatos figurája, igazabb, mint a naturalista irodalom nehéz, a valósághoz mindenben hű színeivel festett embertömkelege. Vannak, akik a komikus géniusz egyik megfestésülését ünneplik benne; mi teljesebb embert látunk benne, akinek a komédia csak egyik felét tölti ki s akiben legalább annyi eszesség, emberi gyengeség, ki-figurázható hiba, megszánható erény van, mint a játék többi szereplőjében. A pusztíthatatlan életerő, az »örök optimizmus«, a mozgékony, pezsgő szellem, az okos bátorság példaképe, igen, de vidámsága mélyén mennyi sötét tapasztalat, mily sötét sors, mennyi emberi mélység örvénylik! Nagy monológja azért hat ma is oly kemény erővel, mert nemcsak forradalmi, nemcsak lázadó, hanem mélyesen megdöbbentő s megindító is. Az egész alak, de az egész darab is innen kapja meg igazi fényét: a vígjáték tarka szerpentinjei s konfettifelhői mögött az embérsors sötét izzását.

Keresztury Dezső

A színészek

Ungvári László, a Nemzeti Színház új Figarója, pompás komédiázó kedvvel, de kissé túlozva handabandázó könnyedséggel vitte színpadra Beaumarchais klasszikus vígjáték-alakját. Ugrabugráló, bohócos féktelenséggel a

dróton rángatott bábszínház-figurák nyers stílusának elemeiből akarta felépíteni játékát. Kétségtelenül vannak vígjátékok, miknek komédiás szerepeit ebben a stílusban lehet legjobban megformálni. De a »Figaro házassága« — nem ilyen komédia. Figaro nem molière-i jellemfigura, de nem is Commedia dell'arte bohóc. Ha jellemábrázolás tekintetében a molière-i klasszikus jellem-komédiákkal szemben visszaesést mutat is Beaumarchais komédiája, ez mégse jelenti azt, hogy a vígjáték visszaesett, vagy visszatért a rögtönzött vásári tréfák durva primitív ségéhez. Beaumarchais komédiájában nem a rögtönzött vásári bohózatok hagyományos eselszövényeinek durva játékosságán van a hangsúly. Tehát nem magán a komédiázáson. Nem a komédiázás »olaszos«, primitíven ősi emberi öröme élteti itt a játékot, hanem a »francia« okosság gúnyos, kritikus racionalizmusa. Figaro és társai, ha nem is molière-i értelemben vett »karakter-figurák«, de nem is paprikajancsik. Beaumarchais komédiájának hősei nem »jellemek«, hanem *megszemélyesített társadalmi helyzetek*. A színésznek, aki Beaumarchais »hőseit« akarja eljátszani, tisztában kell lennie azzal, hogy írójának kezében minden figura egy társadalomkritikai gondolat elszánt, határozott kifejezésének eszköze csupán. Eppen ezért bizonyos intellektuális tartózkodással kell bohóckodni a Figaro szerepét játszó színésznek még a darab legbohócosabb részleteiben is. Hiszen a darabnak a komédiás külsőségek pazar játékán túl más céljai vannak! Ha a színész a darab elején nem találja meg a kritikus fölény komédiás játékstílusát, hogy tudja játékába szervesen beilleszteni a negyedik felvonás nagy és nagyszerű monológját, mely szabályos pamflet, sőt tételes vádbeszéd, de semmi esetre sem vidám bohóc-tréfa! Ungvári László kitűnő színész, de, úgy látszik, mindenben a *végletek* színésze. A pátoz tisztaságában s a komédiázás féktelenségében egyformán csak a »tisztá képlet« izgatja. Az *izek keverésének* rejtelmes játékát, az egymásra festett színek transzparenciájának gazdag szépségeit még nem fedezte fel. Drámában csak hőst, komédiában csak bohócot ismer. Pedig Figaro bohóc is, agitátor is, lakaj is, professzor is, csirkefogó is, sőt hős is. *Básti Lajos* játékát is a stilizálás egyoldalúsága jellemzi. Az elegancia

Pethes Sándor

(Foto: Várkonyi)

Vizvári Mariska

(Foto: Várkonyi)

Alsó képek: Bartos Gyula, Balázs Samu, Bánky Zsuzsa és Ungvári László

(Foto: Oriens)

(Foto: Várkonyi)

tartózkodó bonviván fölényével formálta meg Almaviva gróf alakját. Hűvös, grófi fenségén nem engedte seholy átútni a kalandvágy telhetetlen, spanyol mohóságát.

Lukács Margit is keményen s tisztán stilizáló művész. De játékának előkelően hideg, klasszikus igényű modorát már feloldja az egyszerűség és emberi közvetlenség életmelege. Almaviva grófnéja ugyan kicsit hideg, vértelen porcellán-figura, de mégse üres póz, nem merő dekoratív munka.

Olthya Magda, Figaro menyasszonyának szerepében, viszont csupa tűz, jókedv és vidámság. Vértelen vígjáték-színész. Lényének kedvesen kikapós huncutsága stilizálatlanul, pogányul öntudatlan közvetlenséggel olvad egy-egy a friss, mezeivirág-szagú, kicsit kócos komédia-szerepekkel. Ha fiú volna, »Naturbursch«-nak kellene nevezni.

A kis Cherubin-apród hálás fiúszerepét a fiatal Bányki Zsuzsa játssza. Öszinte, meleg gyerek-bensőséggel formálja meg az elragadó kölyök-figurát. Finom humorérzékkel megalkotott szellemes, könnyed pasztellfinom rajzhoz hasonlítható leginkább ez az alakítás. Ahítatos karikatúra. Leányos gyöngédsége és fiús huncutsága egyformán elragadó.

Fanchette egészen apró szerepét Ilosvay Katalin, valami alig meghatározható Andersen-mese hangulattal töltötte meg.

Vizváry Mariska a vén Marcellina alakjából faragott vaskos karikatúrát. Bartos Gyula a mafla, ügyetlen öszinteségével akaratlanul is mindig bajt okozó öreg kertész figuráját dörmögően kedves, meleg lírával itatta át. Pethes Sándor a tökfilkó Don Bamba törvénybíró szerepéből formált bölcsesség hatását is keserű leleplező erejű emberi torzképet. Balázs Samu kísérleties, démonikuságában is mulatságos, tragikomikus, fekete pátoszszal töltötte meg a megesúfolt zenetanár szárnalmas figuráját. Pártos Géza pár-mozdulatos szerepében is meg tudta mutatni kitűnő torzképrajzoló tehetségét. Egy István, a darab rendezője, tartózkodó, nemes szerénységgel játszotta el az öreg Bartoló szerepét.

Szegi Pál

A rendezés

Figaro házassága rendezőjének maga a szerző szolgálat útmutatással, amikor darabja második címűl ezt adja: *Egy napi bolondság*.

Valóban ezt az egy napra sűrített fordulathalmazt, ezt a sok »bolond« eseményegymásután kell a rendezőnek vágtató tempóban lepergetnie. Az alcímbe utasítás megvalósítása nélkül Figaro házasságának egész hatása semmivé válhatik.

Ez a fürgé tempó adhat a vígjátéknak lendületet, ez teheti a fordulatokat kedvesekké és tetszetősekké, ez lehelhet életet az elmés mondásokba s ez a tempó kápráztathatja el a nézőt Figaro szereplése felől, akiről így az a benyomása lehet, hogy ő vezeti az eseményeket, holott pedig — Fr. Sarccey megfigyelése szerint — éppen nem mozgatója a helyzeteknek.

Egy István — akinek talán ez az első rendezése — ügyesen megvalósította az ide szükséges tempót. Vágtató iramot diktált a szereplőkre, s valóban megcsinálta az *egy napi bolondságot*.

A fiatal, ambiciózus rendezőt azonban figyelmeztetnénk valamire. Ne engedje máskor, hogy színészei a kelle-ténél többet mozogjanak. Mondja meg játéktársainak, hogy a francia szín-játékszok tudnak elevenek lenni túlzott külső mozgalom nélkül is és tudnak rohanvást beszélni a hadarás veszedelme nélkül is. A Figaro felújításán annyi értelmet és tehetséget tapasztaltunk a színészekben, hogy bizonyosan megértenék ezt a nagyon megszívlelendő művészi elvet és bizonyosan nem esnek nehezükre követniök.

Jól esett tapasztalni, hogy a grófné és az apród viszonyában a rendező egy kicsit átpillantott Beaumarchais Figaro-trilógiájának harmadik darabjára, *A bűnös anyára* is. Így aztán a Figaro házassága előadásának egy-egy mozzanatára az egész Figaromesét lezáró történet árnyéka is — persze csak finoman, persze csak futólag — rá-rávetődött.

A darabnak a maga korában nagy erővel ható forradalmiságát a rendező nem élte ki, nem húzta túlságosan alá.

A szereplőknek egymásmellé helyezése és a csoportjelenetek jól hatottak s a szép díszletekbe festői módon illeszkedtek bele. A ruhák is ékesek és izlősek.

Egy másik rendezési mozzanatot is meg kell említenünk. Mikor a második felvonásban Almaviva gróf be akar jönni felesége szobájába, miért nem látjuk alakját az áttetsző ajtófüggönyön keresztül? Nem valószínű, hogy a féltékenységtől háborgó férfi ne próbálgassa a kilincset, hanem szép türelmesen az ajtóól egypár méternyi távolságra maradjon.

A világitás kifogástalan volt. Örülünk, hogy a fiatal rendező nem követi némely modern színpadművészek a fény- és árnyjáték iránt való túlzott szeretetét, amely néha művészi hatású lehet, de a közönség figyelmét túlságosan elfárasztja. Az első négy felvonás valóságos fényárban úszott s az utolsó részben is, amely a kertben éjjel játszódik, a függöny szétnyílása után egy-két perc múlva holdfényt kap a színpad, a felvonás legvége pedig már hajnalhasadáskor történik.

A darab úgyszólván kihagyás nélkül került előadásra, csak talán a záróversek valamennyit nem énekelték el. Örülünk a szöveg eme tisztelőnek, tekintve azonban a darab hosszúságát — az előadás három és félórásig tartott! — itt-ott némi húzás nem ártott volna.

Az egyes felvonások bevezetéséül, illetőleg a köztük lévő szünetek betöltéséül zenét kapunk. A negyedik felvonás táncát Szentpál Olga tanította be, s a rendező ügyesen helyezte el a táncolók között a főszereplőket.

Kifogásaink a darab rendezésének lényegét nem érintik. Intelligens, gondos és tetszetős játékvezetői munkát láttunk.

Galamb Sándor

A díszlet és kosztümök

Biztos nem véletlen, hogy az utóbbi években a színpadon inkább a vígjátéknak, a komédiának van nagyobb közönségsikere. Az emberek a moziban szívesen sírnak végig egy tragédiát, vagy akár szomorú végű giccsot, de a

színpadon jobban tetszik a játék, a komédia.

Milyen szívesen nézte, nevette és tapsolta végig a közönség Beaumarchais 150 esztendő vígjátékát, idejét-múlt és örök pikantériáit, idejét múlt és örök bölcseségeit! Derűs és minden keserű szatirától mentes igazságaiból, aforizmáiból válogatható kedve szerint mindenki: titkos reakciós és nyílt baloldali. Válogatott is! Kiki talált egy-egy szemet magának, s a sötétség leple alatt nyiltszíni tapssal jutalmazta ki-ki a maga igazságát.

Beaumarchais bájos humora egy-egy olvasztotta a nézőteret: reakcióst és baloldalt.

Ez a »művészet hatalma«, mondhatnánk; s a kitűnő »összjáték« persze.

Igen, játék. Ezen az előadáson érzi a néző, hogy az minden ízében játék, komédia.

Játszottak a színészek, a rendező, de játszott a díszlet- és kosztümtervező is... Talán még a díszletező munkások is táncolva tologatták a kulisszákat...

Egy kicsit túloz, komédiázik, stilizál itt mindenki: a díszlettervező és a kosztümrajzoló is. Ők se maradnak le a játékból. A díszlettervező csakúgy játszik a bolondos, csapongó barokk motívumokkal, mint a színész a kaeskarings fordulatokkal. Ahogy visszaadja a fehér-arany barokk pompát, a vídám, szertelen cikornyákat, abban több a játék, mint a tervszerű komolyság.

A kosztümökben is csak annyi a korhűség, amennyi éppen csak kell, hogy »korabelinek« érezzük az alakokat. A világért se vegyük túlkomolyan a korhűséget. Komédiázik Nagyait Teréz is, ahogy a fodrokkal, selymekkel, fehér parókákkal játszik. És Ungváry: egyik fülében aranykarikával és Olthya Magda a ma divatos »fülbevaló maslivale! (Cseppet sem érezzük korszerűtlennek.) Pethes óriás kalappal, hosszú hajfonatokkal éktelenítette magát hülye bíróvá; olyan elragadóan »Bamba« volt, hogy még mielőtt kinyitotta volna a száját, nyiltszíni tapsot kapott.

De érezni a játékos kedv mellett a gondosságot, a festői izlést, amely a karaktert és a ruhát, a kosztümöt és a háttérrel oly finom színekultúrával hangolta össze. A választékos modorú grófné halvány selymekben, a temperamentumos Figaro-pár erős tarka színekben, a bírák s az udvari zenész istentelen nagy kalapjaikban, a kertész csíkos harisnyája és piros orra, csupa vonal- és színjáték.

Egyedül a díszletek megfestésének részleteinél látunk nehézkességet és izzadságos munkát. Azok a barokk angyalok, »snörklike«, cikornyák nincsenek igazi jókedvvel rajzolva! Pedig a díszletfestő tréfálhatott volna ezzel is. Csak épp a megfelelő stílust kellett volna megtalálni a tréfához! Walter Trier, a legaranyosabb, legbájosabb humorú német rajzoló, kedvenc témája a barokk- és biedermaier-stílus szeretteljes kitréfálása. Tőle el lehet tanulni a részletek megrajzolásának ezt a módját.

De ez már igazán túlzott szórászhajogtatás a kritikus részéről (akiről Figaro ugyancsak megmondja a véleményét).

Az előadás szép volt így is, vidám és kedves szívnek és — szemnek!

Markos Erzsébet

BOSZORKÁNYTÁNC

Balázs Béla drámája a Belvárosi Színházban

Hogy a detektívregény riportizgalma és a ballada magasabbrendű, tiszta költőisége mennyire összefér egymással a színpadon, annak legfrissebb bizonyítéka Balázs Béla új drámája.

A régi igazságot, hogy nincs ellentmondás drámai feszültség és poézis között, sokszor megerősítette már az irodalom. Hauptmann, Schiller, Shakespeare, sőt Sophokles nagy példái alapján régen eldöntöttek tekinthetnénk a kérdést. De, úgy látszik, ennek az ősi igazságnak érvényességét is újra meg újra bizonyítani kell. Talán az újra való bizonyítás izgalmanak szellemi kalandja a legfőbb serkentője az irodalomnak.

Az akció ideges feszültsége és a költészet tiszta méltósága nélkül nincs dráma. Hogy a »nagy játéknak« ez a két alapeleme elszakadhatott egymás-

tól, csak a modern dekadencia túldifferenciált szellemi magatartásának szintézisre képtelen gyöngeségét bizonyítja.

Balázs Béla új darabjának eredetileg ezt a címet adta: »A csendes kis város«. A cím ironikus volt. A drámában ugyanis ez derül ki a »csendes kis városról«, hogy a szenvedélyeknek, harcoknak, a veszélyes életnek eleven tűzkatlana, hogy nyugodtan elnevezhetnénk »Vihar-fészek«-nek, »Tűzkatlan«-nak, vagy a »Nyugtalanúság városá«-nak is. A dráma hő-

Góth Sándor Marinetti olasz ezredes szerepében

(Foto: Orient-Rózsza)

seiről pedig az derül ki, hogy a gyöngédnek tartott női lélek is tele van harccal, elszánt »férfi«-bátorsággal, drámával, azaz *élettel*, nehéz emberiséggel. Balázs Béla drámájának legfőbb mondanivalója éppen az ironia távlatából tettenérhető igazság leleplezése. Az *igazságot* keresi a *valóság* zavaros kísértetvilágában. Egy látványosan csendes kis városkának életébe világít bele a dráma félreértést nem tűrő reflektorfényével. A kisváros a szerb-macedon határ mentén fekszik. A világháború átgázolt rajta. Most olasz megszálló csapatok birtoka, s valóban csendes, mint a börtön, melynek csendjében még a fegyőrök is elbóbiskolhatnak.

Csak hogy ez a *csend*, a vihar viszsza. S a mélyén lappangó robbanás annál vadabb lesz, minél szorosabb a lefojtás.

Hogyan veti le az álarcát a csönd, s hogyan mutatja meg igazi arcát: ezt az izgalmas drámát, ezt a »kalandot« mondja el, állítja elének a költő.

A kritikusok és a nagyközönség »partizán-drámának« nevezte Balázs Béla színművét. En egyszerűen csak *emberi drámának* szeretném nevezni. A partizán is ember. Sőt, ebben a darabban csak a partizán ember igazán. Ami ellen harcolnia kell, az nem ember, hanem egy emberszabású hazugság.

Bulla Elma: Milica

(Foto: Orient-Rózsza)

Dénes György: Wernigerode százados

Foto Mafra

A Balázs Béla-darab egyik finom szellemes érdekessége, hogy *hősei* mind asszonyok és gyerekek. A férfiak csak karikatúraszerepet kapnak ebben a darabban. A három férfiszereplő, három katonatiszt. Egy olasz ezredes, egy német SS-százados és egy magyar hadnagyocska. Az olasz tiszt bohókás paprikajanesi figura. A német tiszt kegyetlen, kemény jellemábrázolás, a karikaturista georgrosz-i zsenialitásával megalkotott gyilkos szatíra. A magyar hadnagyocska gyöngéd paszttelvázlat, a megboesátó mosolygás kegyelmének szülőtte.

Ezzel az »érdekes« férfifarsassággal állítja szembe a költő a dráma hőseit, a nőket és gyerekeket. Ebben a beállításban a vízió költői tisztasága érvényesül. A fiatal szerb tanítókisasszony s a százéves vén énekmondó-asszony — szimbólum. S szimbólum az is, hogy 8 éves, 10 éves gyerekek is *katonái* az igazságnak.

A »Boszorkánytánc« drámai költemény. Izgalmas színpadi játékká feloldott *ballada*. Balázs Béla, a költőt mindig izgatta a balladák rejtelmes költői atmoszférájának drámai titkozatossága. Ez a »partizán-drámának« nevezett színműve, tulajdonképpen — *egy ballada születésének színpadi krónikája*. A darab vén énekmondó asszonyának száján, előttünk a nyílt színpadon röppennek fel egy új hősköltemény, egy új népballada első sorai. Miről szól ez a darab? Arról, hogy hogyan harcol pár gyöngye asszonyember és gyerek az erős és aljas gonoszság hatalma ellen. Illetve arról, hogy hogyan gázolja le a hazugság fölényesen pöffeszkedő gonoszságát az igazság ereje. Illetve arról, hogy hogyan születik meg egy népdal, egy népballada, egy hősköltemény... De ezen kívül még másról is szól. Emberekről és hitekről. Mint minden igazi költőt alkotás, szól magáról a költőről is. A költő hitéről, a

költő világnézetéről. A költő víziójának irányáról és erejéről...

*

A Belvárosi Színház *Körmöczi László* rendezésében vitte színpadra a darabot. Érdekes rendezői problémát kellett megoldani ezzel a darabban kapcsolatban a rendezőnek. Az eseményekkel zsúfolt gyorsiramu »riport-drámát« kellett összehangolni a ballada lassú hömpölygésű, ünnepi fenségével. A költészetet és a kalandot.

A színészi együttesnek is nehéz feladatot kellett megoldania. A modern színjátszásból lassan kiveszett, kipusztult páthosz zengését kellett megkeresniük színészi lényük mélyén, hogy eljátszhassák ezeket a szerepeket.

Bulla Elma a hős tanítónő szerepében kicsit merev szoborrá dermedt. Főképp a viharos mozdulatok kapkodó darabossága árulta el, hogy még nem oldódott fel teljesen szerepében. Legjobban, legművészebben a felszabadulás örömeinek, az elfojtott jókedv kiáradásának szelid viharát tudta élénk varázsolni, gazdagon hangszerelt, nagyvonalú játékkal.

Simonyi Mária, az énekmondó vénasszony alakjából megdöbbenő kísértet-figurát formált. De nem a balladás mélységek döbbenete áradt belőle. A kávéházi dizőz és a rémdrámát játszó grand guignol színészno felemás bizonytalanságában vergődött.

Góth Sándor, a kitűnő komédiás, az olasz városparancsnok szerepéből jóízű, kedves, de túlkönnyű vígjátéki alakot formált. Inkább egy közöshad-seregbeli zupás őrmesterre hasonlít, mint egy olasz tartalékos ezredesre. Az író vidámságon át is éles karikatúráját feloldja a humorizálás könnyedebb színészi anyagával.

Az előadás kiemelkedő színészi alkotása *Dénes György* dermesztően tökéletes SS tiszt figurája. Száraz, kegyetlen realizmusal kelti életre a merev német katona típusát. Nem is egy német katonatisztet ábrázol, hanem szobrot emel A Német Tiszt szörnyeteg alakjának. Már most úgy hat ránk ez a színészi remekelés, mint valami világtörténelmi illusztráció, mely túlépelt a színpad keretein s az örökkévalóság számára mintázta meg A német katona szörnyűséges, apokaliptikus figuráját. A mozdulatok, a beszédmodor s az apró részletek tökéletességén túl, a lélek kemény sötét-ségét fejezte ki *démoni erejű* játékaival. Ez a kitűnő művész még egyetlen szerepben se mutathatta meg úgy a hideg önuralom álarcát maga elé tartó lélek befelé vibráló, túlfűtött, túlfeszített nyugtalanságát, mint a »Boszorkánytánc« Wernigerode századosának szerepében. Erről a remek alakításról pontos szerepleírást és analízist kellene csinálni, hogy megmaradjon azok számára is, akik a késői jövőben érdeklődni fognak a színészi játék nagy varázslóinak mester-ségi, nagy művészi titkai iránt.

A kis magyar hadnagyocska szerepét *Halász Géza* játszotta. Az áruló polgármester gyáva alakjából *Kés-márki Kálmán* túlzott részletmunkával nem embert, hanem bábjátékhost csinált. A két kis szerb partizángyerek szerepében *Zséder Károly* és *Vitéz László* aratott sikert.

Szegi Pál

CSEREBERE

A MEDGYASZAY SZÍNHÁZ
ÚJ DARABJA

Egy színház darabválasztásánál ezer szempont érvényesül. Nem kétséges, hogy a *Medgyaszay-színház* jelen esetben elsősorban hasonló nevű igazgatójának külső és belső adottságait tartotta szem előtt, felújítván *Maurice Yvain* több évtizedes sikerre visszatekintő zenés komédiáját. Operettszínházaink silány műsorára való tekintettel a választás szerencsésnek mondható. *Yvain* minőségileg is a jazz-zeneszerzők legelső garnitúrájából való, melódiai ma is frissek és pattogóak s a végetnemérő, de mindvégig szórakoztató zeneszámok *Medgyaszay Vilma* dizői képességeinek csillogtatására felette alkalmasak. A két zongorára csökkent szegényes kíséret mellett az eredetileg gazdagon hangszerelt muzsika minőségileg csökken, de amit a

Kertay Lili, a »Cserere« szubrettje
(Rozgonyi foto)

néző a zene révén veszi, azt behozza a szöveg vámján, a színészek gyengécske hangját nem nyomja agyon a zenekar s így *Heltai Jenő* pompás és nagyrészt időálló dalszövegei maradéktalanul érvényesülnek. Viszont...

Viszont mért kellett ezt a maga üde romlottágában kedvesen léha és minden nagyképűségtől mentes, izig-vérig francia bohózatot *korszerű* bemondásokkal és hamisítatlan pesti ötletekkel szűríteni? Az izlés teljes hiányára vall, hogy a nejt cserereberelő, hamiskártyás és a napot francia fürdőhelyen lopó lakáj Budapest felépítéséről énekel chansont, a hason-szórú márki pedig az üzemi bizottsá-gokról mond éceket. Mi szükség van erre? Ha a rendezés kissé maibb akarja tenni a darabot, bántó stílus-talanságok helyett némi aláhúzással hangsúlyozhatná e szerelmét a »do-hány« arányában cserereberelő társaság

Somló Valéria, a »Cserere«
primadonnája

(Rozgonyi foto)

züllött légkörét. A bohózat erre bőven alkalmat ad, hiszen, a maga módján, elég szellemesen karikirozza bizonyos társadalmi rétegek hölgyeinek és urainak szellemiségét. Csak a távlatot kellett volna érzékeltetni e minden-áron való »korszerűsítés« helyett.

Ettől függetlenül a rendező jól kihasználta a tenyérnyi színpad nyújtotta lehetőségeket. A színészek közül *Medgyaszay Vilma* disztिंगvált humorával és előadókészségével tűnik ki, partnere, *Bilicsi Tivadar* pedig a márki paralitikus figuráját formálja meg élethűen és mulatságosan. *Rákos Tibor*, az új bonviván megjelenésben, játékban, hangban egyaránt kellemes meglepetés, az előadás lelke azonban *Somló Vali* temperamentumos, bőhumorú, közvetlen alakítása. Bájos, romlott és párisi, mint ha tényleg a Montmartre-ről szalasztották volna a Jókai-térre. *Herendi Mancsi* nem sok komikai készséggel rendelkezik, *Pártos Gusztáv* kissé színtelen, viszont a pletyka-kvartettből fejhosszal kiemelkedik *Kertay Lili*. A darabban előforduló többi hölgyek a színpadtól megkívánt külső megjelenés minimumával sem rendelkeznek s ezt a rövid nadrágok és lenge öltözökek túllontul aláhúzzák.

Befejezésül még egyszer felhívjuk a rendező figyelmét a fentebb említett dalbetét *sürgős kihagyására*.

Darvas Szilárd

Abonyi Géza a színészszakszervezet elnöke

a színészek létminimumáról,
a színésznevelésről
és képességvizsgákról,
a szakszervezet szociális, erkölcsi
és művészi törekvéseiről

Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a színészet működésének sikerét veszélybe sodorhatja a színészeknek a játékszín hőskorára emlékeztető nehéz sorsa. Mivel a színházak igazgatói a maguk súlyos körülményeit állítják szembe a színészek válságos anyagi helyzetével, Abonyi Gézához, a Magyar Színészek Szabad Szakszervezete elnökéhez fordultunk ebben a kérdésben. A kiváló színművész széles látókörű nyilatkozatban tájékoztatta munkatársunkat a színészek és a színházak helyzetéről, valamint a szakszervezet törekvéseiről.

— A színészek hivatását teljesíteni ma rettenetes nehéz — mondja Abonyi Géza. — A színészek szörnyű helyzetben vannak. Nincs ruhájuk, cipőjük. A színészek nagyobbik része éppen ezért nem tud szerződéshez jutni. Közbenjártunk a Közellátási Minisztériumban és kértük, hogy juttassanak textíliákat és bőrt a reászorulóknak, mert ha ruha, cipő híján nem tudják hivatásukat folytatni — koldulni mehetnek!

— És a minisztériumban megígérték a támogatást? — kérdeztük.

— Igéretet kaptunk — feleli az elnök. — Reméljük, hogy meg is kapjuk a természetbeni segítséget. Igyekszünk könnyíteni a szerződéstelen színészek helyzetén oly módon is, hogy amennyire lehet, élelmiszerhez juttatjuk őket. Rendkívül súlyos nyugdíjasaink helyzete is.

Három hónapi maximális nyugdíjuk százhuszonöt pengő! Vas polgármester megígérte, hogy a számukra eddig juttatott élelmiszer-csomagok a jövőben sem maradnak el. Hangversenyeket rendezünk megsegítésükre. A befolyt összegből bevásárolunk és természetben, arányos elosztással juttatunk segítséget a reászoruló nyugdíjas színészeknek. Vannak köztük olyanok, mint Pinúr Imre, aki évtizedekig volt a Népszínház tagja.

A színészek anyagi helyzetével kapcsolatban érdeklődtünk, hogy döntött-e a szakszervezet a színészek létminimuma felől.

— A kollektív szerződések tárgyalásai során, meglepéssel kell hangsúlyoznom, a vidéki színgazdátok minden ellenvetés nélkül elfogadták a színészek szakszervezetének kívánásait. Ezek szerint a vidéki színészek létminimumát az I. osztályú igazgatóknál 8000, a II. osztályúknál 7000, a III. osztályúknál 6000 és a IV. osztályúknál 5500 pengő havi fizetésben állapítottuk meg. A budapesti direktorokkal azonban nem boldogulunk! Ellenvetések vannak és — úgy látszik — minden fontosabb nekik, mint a színész érdeke... Két hete tárgyalunk velük és még mindig nem jutottunk el a döntésig.

— A színgazdátok — vetjük közbe — azt mondják, hogy a személyzet fizetése és a súlyos költségek miatt nem tudják majd fenntartani színházukat. A színészek hozzanak áldozatokat, hogy ne keljen bezárni a színházakat és így tovább játszassanak.

— Mindig a színész hozzon áldozatot a színháznál? Miért éppen a színész? — felel indulatosan Abonyi Géza. — Ha az igazgatók egy-egy szatárnak tudnak 60.000 pengőt fizetni — és van igazgató, aki több ilyen szatárt is tart! — akkor a létminimumot is meg tudják fizetni a többi színészeknek. Hozzanak áldozatot az igazgatók is azzal, hogy ne szerződtessenek ilyen nagy fizetéssel sztárokat! A közterhek csökkentését nekik kell elintéznük a fővárossal, de különben sem olyan súlyos a színházak helyzete. Igaz, most esett a színházak látogatottsága, korábban azonban jól jövedelmeztek. Szerin-

Abonyi Géza a Nemzeti Színház menzáján ebédel

(Foto: Rozgonyi)

tem a színházakat inkább a közbiztonsági helyzet sodorta bajba. Renek sikerét remélhetnénk, ha a közbiztonsági helyzet javulna. Tudom, hogy a rendőrség mindent elkövet, ami tőle telik — de itt valamit tenni kell! Mi lesz, ha beáll a korai sötétség? Mikor kezdjék a színházak előadásait, ha már délután négy órákor sötét van? (Vidéken félhétkor kezdenek és eddig sehonnan sem érkezett panasz.) A közönség ematt marad el — és akkor valóban bezárhatjuk a színházakat — de nem a létminimum miatt.

— Demokratikus formák között élünk — ne kívánják tehát a sztárok, hogy a kisebb színészek hozzanak áldozatot, — folytatja Abonyi emelkedett hangon — mondjanak le ők is, hogy színésztársaik is emberi módon élhessenek, hiszen a többi színészre is szükség van a színpadon. Vegyenek példát a sztárok a Nemzeti Színház vezető tagjairól, akik nincsenek úgy fizetve, mint a magánszínházak előőrangú színészei, mégis vállalták a moikatöbbletet, hogy kisebb állású társaiknak is jusson annyi, hogy valamennyien meg tudjanak élni.

A szakszervezet céljai, tervei felől érdeklődtünk ezután.

— Célunk, — mondja az elnök — hogy a színészetet megtisztítsuk a kártékony elemektől, amelyek eddig a színészet épi fáját korhásztarták. Úgy művészi képesség, mint erkölcsi magatartás tekintetében figyelemmel kísérünk mindenkit és aki nem felel meg a követelményeknek, azt kizárja a szakszervezet. Célunk az ifjúság nevelése. Szemináriumok, szabad egyetemek útján akarjuk ezt elérni, mert a színészek 85—90 százaléka — és ez nemcsak a fiatalokra vonatkozik — nem művel, nem kezezi tovább magát. Figyelemmel kísérjük a vidéki igazgatókat és amint javul az utazási helyzet vagy gépkocsihoz jutunk, repülőbiztonságokkal ellenőrizzük a vidéki színházak színvonalát, a vidéki sztárszűk és igazgatók működését és amelyik igazgató nem felel meg erkölcsi és művészeti szempontból, attól megvonjuk a működési engedélyt. Állandó ellenőrést fogunk gyakorolni.

— Miért szükséges a képességvizsgálat? — kérdeztük.

— Korábban az egyesület, majd a Kamara két-három évi gyakorlati engedélyt adott a vizsgákon azok számára, akik magániskolában vagy magántanárknál tanultak. A vizsgák alól csak a Színművészeti Akadémián és a színészegyesületi iskolában végzettek voltak mentesek — ezek természetesen most sem kerülnek képességvizsgálat alá. A vizsgákra azért van szükség, mert a Kamara engedélyesei közül sokan csak egy vagy másfél évet töltöttek színpadi gyakorlatban és most felül kell vizsgálnunk, hogy ezek megfelelnek-e a követelményeknek. Három kategóriát állítottunk fel, színészi, segédszínészi és kardiális kategóriát. A mostani az első és egyben az utolsó vizsga is, mert a gyakorlati engedélyeket megszüntettük. Ezután magániskolák és magántanárok növendékei nem léphetnek majd

színpadra! A Színművészeti Akadémia ugyanis mindenkinek módot nyújt a tanulásra, a munkásoknak is arra, hogy egyéves tanfolyam után színpadra léphessenek. Lesznek esti tanfolyamok is. Meg akarjuk szüntetni a korábbi helyzetet, amikor még budapesti igazgatók is azt tették, hogy néhány rendszeren fizetett színészeken kívül nagyszámú gyakorlatosból állították össze társulatukat, mert a gyakorlatosok olcsó munkások voltak! A vidéki igazgatók a mostani képességvizsgára azokat küldik a szakszervezet vizsgálóbizottsága elé, akikről egy vagy másfél évi gyakorlat után tudni kívánják, vajon alkalmasak-e arra, hogy tovább folytassák működésüket. Ezután már csak kardiálisok számára tartunk évente egyszer vizsgát, mert a kardiálisok gyakorlati úton való pótlására természetesen szükség van.

— További távolabbi tervünk a művészeti iskolák egyesítése, oly módon, mint azt külföldön, legidősebben Prágában, már keresztülvitték. Itt együtt van a színészi, zeneművészeti, képzőművészeti és iparművészeti akadémia. A színésznek — mivel zenei képzettség az alapja a tiszta és szép beszédnek — a zeneművészeti iskolán kell elsajátítani a beszéd zeneiségének alapját, viszont az énekes színész a drámai akadémian tanulja meg az érthető beszédet és mozgást. Csak Magyarországon nem lehet érteni az énekesek szövegkijelését! A képzőművészeti és iparművészeti akadémian pedig előadásokat hallgatnának, nemcsak művelődés és művészettörténeti képzés céljából, hanem a színpadi mozgás érdekében is. Jászai Mari — mielőtt Medéat játszotta — Görögországba utazott és amorfok alakjain tanulmányozta klasszikus hősnők mozgását. A tánc tanítása is nagyon fontos — a klasszikus táncról egészen az akrobatikus táncig, hogy mindig friss legyen a színész testi kondíciója, amihez kapcsolódik a lélegzés ismerete és gyakorlata. Beszélni tanítottak eddig is az akadémian, de lélegzésre ételre nem, pedig ez a beszéd ökonomiája miatt különösen klasszikus daraboknál nagyon fontos. A fiatalokat nyáron felára akarjuk küldeni, hogy — ahol még a nép nyelve, beszéde nem romlott el — a nemesbeszédű parasztoktól tanulják meg a szép magyar beszédet. Ezt a gondolatot különben nem én vettem fel először, már Egressy Gábor így óhajtott csiszolni a fiatal színész beszéd-tudását. Mindent egybefoglalva, úgy szociális, mint művészeti és színésznevelési törekvéseink célja az, hogy a mult hibáit, bűneit helyrehozzuk — fejezte be Abonyi Géza nyilatkozatát, amely a demokratikus átalakulással párhuzamosan a színészet fejlesztésének nagy átalakítására nyújt valóban széles látókörű távlatot.

Négy szerep: 1. A Sasfiók. 2. Szép Ernő »Május«-ának Szvobodája. 3. Strindberg »Mámor«-ának festője és 4. Villon »Testamentum«-ának költő maszkja

GELLÉRT LAJOS:

BOLDOG VAGYOK, HOGY MEGÉRTEM AZ EMBER TÖRTÉNETÉNEK LEGNAGYOBB FORDULÓPONTJÁT...

A Magyar Színház színpadán még a Csodabár kulisszái láthatók, színes szerpentinzalagok lógnak a mennyezetről, de az előtérben már „igazi színházat“ játszanak. *Both Béla* a rendezői asztal mögül irányítja „*A csendháborító*“ próbáit s a színészek játékán keresztül lassan formálódik a darab képe. A csodabári közjáték után újból író szavait tolmácsolják a színpadon.

A kulisszák mögött beszélgetek Gellért Lajossal, színjátszásunk egyik legegységibb művészeivel, aki a darabban az uzsorás szerepét kelti életre döbbenetes hűséggel. Utóljára a *Harc* című antiszemita szennylapban találkoztam fényképével, ahol a nemrég felújított Timosa főszereplőjeként pellengéreztek ki. Ismeretes, hogy a darab reprize körül valóságos kultúrbotrány kerekedett, a Timosa ügyében a demokratikus Magyarország sajtója is marasztaló ítéletet hozott. Gellért a következőket mondja:

— Ma sem értem azokat a minősíthetetlen hangú támadásokat, melyek a darab felújításával kapcsolatban értek. Lehet, hogy a Timosa ezúttal szerencsétlen időpontban került színre, Isten látja lelkem, nem én szorgalmaztam színrehozatalát. Mindez azonban nem indokolja a becsületsértés határára mozgó „kritikák“ és gyanúsítások áradatát. Több évtizedes színesi és írói működésem, művészi és emberi magatartásom talán elég biztosíték arra, hogy a „reakció“ vádjá velem szemben enyhén

szólva, tájékozatlanságra vall. Ma már az ügyet részemről lezártnak tekintem, csak érdekességként említem meg, hogy a legválságosabb időben a Timosa mentette meg az életemet. Az ostrom utolsó napjaiban nyilasok razziázták végig a pincét, ahol tartózkodtam. Az egyik faggatni kezdett, ki vagyok, mi vagyok. Megmutattam arcképes színészigazolványomat, mire a homlokára csapott: *Maga valami zsidó darabban játszott a Bethlen-téren!* — Elkészültem a legrosszabbra, de a nyilasnak hihetetlenül imponált, hogy általa ismert, eleven színésszel került össze, még hozzá szűkebb hazájából, a Csikágóból. Nem vitt magával, sőt megígérte, hogy „vigyáz majd ránk“.

Megkérdem, hasznát vette-e bujdosása alatt színészi képességeinek?

— Nem. Az állandó zaklatás okozta rettenetes sokkal inkább kimerített, semhogy megjászhattam volna a védekezésnek ezt a módját. Magánéletemet különben is mindig szigorúan elválasztottam a színpadtól, soha nem éltem és főleg nem éltem vissza azzal, hogy színész vagyok. De, ismétlem, háromhónapos internáltságom élményei felőrölték minden energiámat.

— Hogyan sikerült átvergődni a nehéz napokon? — kérdem. Gellért nagyon komolyan és megindultan válaszol.

— Hogy élek, vagyok és dolgozom, azt a feleségemnek köszönhetem. Amilyen kitűnő

művész, olyan remek embernek és társnak is. Ő mentett meg a biztos elhurcolástól, ő állított talpra és tartotta bennem a lelket az utolsó percig.

— Feltartóztathatatlan és őszinte lelkesedéssel beszél *Ürmössy Anikóról* és ostrom csodálkozását, hogy ez a széles skálájú, legszebben beszélő és a kritikák által minduntalan felfedezett drámai színésznőnk a szerződtetéséknél mennyire elkerülte a direktorok figyelmét.

Az ügyelő int és Gellért a színpadra megy. Pillanatok alatt sánta, púpos gnómmá alakul át, a próba egyszerre színt és érdekességet kap. Két jelenés közt folytatjuk az interjút.

— Boldog vagyok, — mondja Gellért — hogy megértem az ember történetének legnagyobb fordulópontját. Nem kétséges, hogy az új világ merőben más lesz, mint a régi volt. Ma a színésznek egy kötelessége lehet: beállni a nagy orkeszterbe, amely az emberi és szociális haladás hatalmas szimfóniáját zengi. Külön örömmöm, hogy olyan színháznak a tagja vagyok, amely hivatását teljes mértékben tudja és követi.

— Valamit a darabról...

— *A csendháborító* mese felnőttek számára. Mély és mindig időszerű igazságok gyözedelmeskednek Nazredin Hodzsa, a szegények gáncsnéiküli lovagjának kalandjaiban. Megyőződésem, hogy a darabnak áttűtő sikere lesz...

Irodalomra terelődik a szó. Gellértnek több finomhangú életrajz-regénye és sikeres színdarabja szerepelt a közönség előtt.

— Barabás Tiborral, a Cserépfalvi-könyvkiadó fiatal lektorával dolgozom egy színdarabon. Egyelőre azonban a játék az, ami legjobban leköti. Számomra az írás, a rajz magasabbrendű szórakozás, a színpad azonban hivatás. Ha végigtekintek eseményekben, sikerekben és nehézségekben gazdag pályámon, nyugodt lelkiismerettel leszűrhetem a tanulságot: ha még egyszer születnék, újból színész szeretnék lenni...

Darvas Szilárd

Alsó képek: Egy régi filmszkeecs főszerepében. A »Holnap reggel« főszerepében

GIRAUDOUX A TRAGÉDIÁRÓL

Az álom és a mese szeszélyes szépségeinek költője mélységesen szerette az élet legfeszültebb irodalmi sűrítését, a tragédiát. Tragikus ösztöne hajtotta Giraudoux-t arra is, hogy 1940-ben elvállalja az összeomlás előtt álló, menthetetlen Franciaország propagandaminiszteri tisztét. És évekkel a francia gloire átmeneti lehanyatlása előtt csodálatos szavakban tárta fel a minden ízében derűs, ragyogó francia *esprit* vonzódását a tragikus színjátékhoz. Elemzése páratlan finomsággal világítja meg a katharzis-élményben elmerülő francia lélek esztétikai örömét.

*

— A francia tragédiának — mondotta Giraudoux —, mint irodalmi műfajnak a problémáját megoldhatatlannak látszó belső ellentmondása teszi rendkívül érdekessé. A francia ember ugyanis bensőségesen élvezi a tragikus színjátékot. Honfitársaink hihetetlen tömegét lehet összehozni egy-egy tragédia előadására. A Comédie Française és az Odeon másfél évtized alatt több mint hatvan tragédiát vitt színre. A Théâtre Français törzsközönsége fanatikus lelkesedéssel ünnepli a tragédiát színpadon és Jeanne d'Arc, vagy Charlotte Corday tragédiájának felidézése éppen úgy szükséges a francia szellemi atmoszféra tisztaságához, mint amilyen fontos volt Iphigénia feláldozásának színjátéka a görögök számára.

— Legnagyobb költőnk, tragikus költő volt, legkiválóbb színészeink tragikus színészek, legnagyobb embe-reink, Napoleontól Renanig csak a tragikus színjátékokat szerették. És ha véletlenül kinyitják, mint én tettem nemrég, kultuszminiszterünk fiókját, egy tragédia megkezdett kéziratát találják benne. Huszonöt éves korában elhunyt nagy modern költőnk, Pierre Frayssinet után pedig mindössze három befejezett mű, három tragédia maradt ránk: Alceste, Admète és Ajax.

— Mindennek látszólag ellentmond egy éppen ilyen tagadhatatlan tény: a francia ember alapjában nem tragikus természete. Mert mi a tragédia? Az ember irtózatossága önmagánál nagyobb sorshoz. A tragédia kitépi az embert horizontális, négylábbon járó helyzetéből és zsarnoki módon, ellenállhatatlan erővel talpraállítja. És milyen a francia ember? Emberi méretek megtestesítője, az emberfölötti igazságok és hazugságok tagadása. A tragédia feltételezi az önmagáért való iszonyatot, az immanens veszély fenyegetését, a zsúfolt sztratoszférát. Franciaország felett pedig kellemes, könnyű, légrétegek áramlatainak és sűrűségük a magassággal arányosan csökken.

— Vagy nézzük a tragikus hőst: olyan lény, aki otthonosan mozog a végzet változatos alakú szörnyetegei között. Ezzel szemben a francia ember: még a furcsát, idegenszerűt is

alig szereti; tiszta és világos szókincese tagad mindent, ami túlmegy az emberin.

— Mégis, milyen végzettségben hisz a francia? Csak egyetlen formájában a családi végzetben. A dramatisztált franciaságnak, akár tragédiában, akár komédiában nyilatkozik meg: színtere mindig a családi hálószoba és ebédlő. A viperafészek, melyet a görögök Meduza fején képzeltek el és amely a németeknél ösztönök, egyéni akarások nyüzsgése: Franciaországban unokatestvérek, nagybácsik és nagynénik, vagyis *családtagok* sorsának, jellemének oldhatatlan összeszövődése.

— Legtöbb tragikus remekművünk családi viszályok és veszekedések halmaza. Amit kritikusaink *Corneille*-nél a »szerelem és a becsület« konfliktusá-

Jean Giraudoux

nak szeretnek feltüntetni, alapjában nem más, mint a szerelem és a családi kötelesség összeütközése.

— A francia ember valóságérzéke és intellektuális önzése tagadja az elvontságokat, a legnagyobb tartózkodással engedi be hétköznapijaiba, vagy házában fedele alá az isteneket és mind az absztrakciókat, mind az isteneket távoltartja erkölcsi életének köreitől.

— A probléma tehát így alakul: Franciaország, a tragédia földje, nem a tragikus életérzés hazája. Franciaországban a fák egyszerűen fák, az ég levegőréteg, melynek felső régiói is lakatlanok, az ökrök, közönséges ökrök és nem minotaurusok — és mégis ez a föld éppen úgy a kiélezett, költött legendák hazája, mint az a másik, régi föld, amelyen a természet a látthatatlan és hozzáférhetetlen hatalmak megtestesülése volt. A probléma: hogyan lehetnek otthon a görög hősök és istenek Voltaire és Renan hazájában?

— Egyenesen a kérdés szívébe hatolva: a megoldást a francia iroda-

lom és a francia nép szellemének különbségében találjuk meg. A francia írásművészet nem spontán kifejezési eszköz. Nincs benne semmi »természetesség« és a legtermészetesebb francia stílus, például Voltaire-é, valójában szörnyen mesterkéltségek. Legtöbb más országban — akár *Gorkij*, akár *Whitman* hazájában — minden munkás, minden paraszt, aki a tollal és papírral bánni tud, írót lehet. Franciaországban azonban csak a tudatlanok és felelőtlenek, vagyis a gyermekek, a bolondok és a királyok lehetnek »természetes« írók. Az irodalom itt szertartás és az írók kaszta tömörülnek.

— A görög és francia szellem esodálatos hasonlósága éppen az író és az ember határozott, végleges elkülönüléséből ered. Sem a görög, sem a francia ember nem azért élvezi a tragédiát, hogy erkölcsi tanulságot vonjon le belőle, vagy hogy saját életét lássa benne visszatükrözve. Különös altruizmus — vagy egoizmus — hajtja őket a színházba: csak *mások* gyötrelmeitől akarnak szenvedni. Ugyanakkor valamilyen tartózkodó szerénység gátolja őket abban, hogy azonosítsák magukat a végzettől üldözött, nagy egyéniségekkel. Amint beszélni kezdenek a színészek: megszűnik a görög és a francia néző személyes élete. Nyomban két részre osztják a világot: a szemlélők végtelen tömegére és a tragikus hősök kis csoportjára. Vegyük még ehhez a francia ember örömét, melyet a szép dikció és párbeszéd hallatán érez és megértjük: semmi ok sincs arra, hogy Franciaországban csökkenjen a tragédia szeretete.

*

Giraudoux nem értette meg a háború véres katharzisa után önmagára találó francia nép újrafelemelkedését. Így akarta a sors, amely éppen francia földön szövi magasabb összhangban az élet és az irodalom belső ellentmondásait.

Gyenes István

ŐSZI DAL

Irta: MIKES MARGIT

Piros levéllel, lila bogycokkal,
megérkezett szép, gazdag őszyöm, —
az érlelő nyár csókját őrzyöm
s megteltem őszi, új dalokkal.

Hús kertemben esonthéjú gyümölcsök
ragyognak s ezer színes rózsza
bókol felem, bimbóját bontja
s csurran a méz s illatos bort öntök

poharamba. Hangos a lelkem
emlékek zúgó, halk zajától,
közelebb jön a múlt, a távol

s minden, mit valaha szerettem,
vérvön, pirosan újra lángol, —
míg tűnt lángok szállnak felettem.

A Vigszínház jelenlegi helyiségét a Kisgazdapárt kapta meg mozi céljaira

Erdei Ferenc belügyminiszter a Kisgazdapárt céljaira moziengedélyt adott ki a Rádiumszínház helyiségeire, ahol a Vigszínház jelenleg ideiglenesen játszik. Miután a szentistvánköri épületét bombatalálat érte és ezáltal használhatatlanná vált.

Sérelmesnek találtuk ezt az intézkedést a magyar kultúra védelmében, s munkatársunk útján kérdést intéztünk ez ügyben a belügyminiszterhez. A rendkívül elfoglalt belügyminiszter a parlament folyosóján sikerült meginterjúvolni, aki a következőkben válaszolt:

— A mozik koncesszióját a pártok között fel kellett osztanom, s ebbe sajnálatosan beleesett a Vigszínház jelenlegi ideiglenes helyisége is, miután a Rádiumszínháznak a Vigszínház céljaira való átengedéséről hozzám semmilyen hivatalos irás nem érkezett. Szem előtt tartva azt, hogy a nagymúltú Vigszínházat nem lehet kilakoltatni és a magyar színészek és írók elől elvonni, feltétlen igazságos megoldást kívánok ebben a kérdésben.

A polgármesteri hivatal illetékes ügyosztálya meglepetéssel vette tudomásul a belügyminiszter rendelkezését. Elképzelhetetlennek tartja, hogy a Vigszínház máról holnapra leálljon.

Jób Dánieltől, a Vigszínház igazgatójától megtudjuk, hogy a Kisgazdapárt képviselőjében már meg is jelentek a helyiséget kisajátítani. Jób Dániel reméli, hogy színháza zavartalanul tudja tovább szolgálni a magyar kultúrát, annál is inkább, miután a Nemzeti Bizottságtól, majd a polgármestertől két hónappal ezelőtt kapott engedélyt ebben a helyiségben való játszásra arra az időre, míg a Vigszínház megrongált épületét rendbehozzák.

Magunk részéről is kizártnak tartjuk, hogy az európai hírű Vigszínház menetében nyugtalanság, vagy megszakítás állhasson be és bizalommal nézünk a demokratikus Magyarország belügyminiszterének intézkedése elé, aki munkatársunkat megnyugtatta, hogy további intézkedésig egyelőre a Vigszínház megmaradhat jelenlegi otthonában.

Gamásiné Halmy Sári

A Szovjet-Magyar Művelődési Társaság kiadásában három könyvsorozat indul a közeljövőben. Az első azokat a szindarabokat ismereti meg a magyar közönséggel, amelyeket az elnyomás éveitől sem színpadon, sem könyv alakban nem lehetett megjelentetni. A másik két sorozat a *„A jó szomszédság könyvtára”* címen orosz és magyar nyelven indul meg. Céljuk, hogy magyar vonatkozású témákat orosz nyelven, orosz vonatkozásúakat pedig magyar nyelven vigyenek az olvasó elé.

Éjszaka

Bán Edit szobrászművész kiállítása szeptember 22-én nyílik meg a Bibliotheca Andrassy-út 47. alatti helyiségében. A szobrászművész nő ezúttal nem szobrai állítja ki, hanem azokat az akvarell képeit, miket a deportálás alatt festett. A szörnyű élményt megrendítő képi riportban tárja elénk a művész. Drámai erejű pillanatképekben vetíti elénk a deportált női táborok szörnyű életének egyes részleteit. Vallomást tesz a művész ezekkel a képekkel. Súlyos vád rejlik vallomásában, amely a tiszta művészet eszközeivel tesz hiteles tanúságot az emberi gonoszságról és az ártatlan üldözöttek szenvedéseiről.

Aki lemaradt...

Az erdélyi könyvpiac meglepetése Balázs Béla meséinek németből való izléső fordítása s a könyv engedély nélküli kiadása. A fordító bizonyos Schauer-Sós Aladár nevű úriember, az aradi Jövő szorgalmas íródeákja. A könyv sorozatos kiadást ér meg, ami annál érdekesebb, mert tudni való, Balázs Béla meséit eredetileg magyarul írta s a később készült német fordításból készült a mostani, új — fordítás.

Turay Idát a Népbírók fellebbezési tanácsa szombat délelőtt hozott ítéletében 1945. évi március 15-étől kezdődően egyévi időtartamra tiltotta el a fellepéstől.

A Nemzeti Szolgálati sorozat fiatalok szerződtette.

10
sá
cir
kő
har
erre
gas
mer
H
nagy
gyar
mes
des
Jére,
Júlia
tartot
selt
relm
fokoso
kurjon
Nem
halk b
tők vol
számsze
mesélte

ROHAMMUNKA A SZINIAKADÉMIÁN

A Rákóczi-úton, az Uránia-mozi hatalmas épületének kiugró erkélyéről furesa énekszó úti meg az arrajárók fülét.

»Ütemre cseng a csukány,
Bazaltok omlanak...»

Ismerős dal, sokat énekeltük, de mégis különös éppen innét, a reakció volt fellegvárából, a Színművészeti Akadémiából hallani ezt a munkásindulót.

Gyorsan felmegyünk az emeletre, ott érdekes kép fogad: lobogó sörényű, mintázott tiroli nadrágos fiúk, kifésített aréu, síruhás lányok versenyt adogatnak téglát, kevernek maltert, hordanak saroglyát idős kőművesekkel, fiatal parasztlányokkal. Közben száll a dal, amire a »szakika« tanították ezeket a különös öltözetű fiúkat, lányokat.

Megtudjuk, hogy ezek a lelkes fiatalok az új Színművészeti Akadémia növendékei, akik most rohammunkával hozzák helyre az iskolájukon esett sérüléseket.

Lapátot fogunk mi is és beállunk egy dolgozó csoportba, amely törmelékektől szabadítja meg a középső előadótermet. Mellettünk dolgozik Hont Ferenc, az Akadémia igazgatója.

— Igazgató úr, hogy ízlik ez a munka?

Hont Ferenc igazgató a rohammunkát végző növendékek élén (MADISZ-kép)

— Munka az munka. Mindegy, hogy milyen. Most törmeléktől, szeméttől tisztítom meg ezt a termet, — nagy lapát hulladékot rak a saroglyára — aztán később, ez úgy dél felé lesz, a falak felhúzásánál fogok segédkezni.

Halad a munka, boldogan mondogatják a művészjelöltek, hogy: »horrak! meg: »szaki, aztán fogás legyen ez, ne pedig kifogás!«, fog a törmelék, magasodik az új fal az első teremben. Észre sem vesszük, hogy szalad az idő, egyszerre csak dél lesz, egyórás pihe-nő. Ki saroglyára, ki téglára ül, úgy fogyasztjuk el ebédünket. Közben folyik az ismerkedés a munkással és az új szavakkal.

— Meló... — jött ki az ifjú Romeo-jelölt az új szót és sokáig néz utána, mint elröppenő, furesa színű pillango után.

Egy órakor ismét munkához állunk, de már négy órára »fejrándot« csinálhat a társaság; eltűnt a szemét az Akadémiából, állnak már az új falak.

De nem megyünk még haza; körbeülünk a tiszta teremben és énekelünk. Az irsai, káta, maglódi parasztlányok dalait és a miénket, városit. Egy érezük, hogy dalunk egy tető alá kerülő új épület virágos májusfájának lobogó zászlója.

Kőbányai György

Költők Zeneakadémia kistermében

valóságban ugyan a plakátok »Költő Tiszaparton«-t hirdették, de a valópi irodalmi délután után a fenti megfellebbnek találjuk. Mert volt lélekben mind, számszerint nekét ember, aki eljött vasárnap délutánra, hogy a Tiszáról hallgassanak verseket, dalokat, hogy megismerjék a tiszaparti költőket. Mincketten voltunk, a szomszédos terem zsúfolásig megtelt; ott ma-ótdélután rendezett egyik élel-angversenyrendezők; itt Basill-ria énekeit, Lányi Viktor zené-szerző kíséretével, Vásárhelyi Balázs Gyuláról, Móra Ferencről és más előadást s Balázs Béla me-ünk barátairól, verseiben sze-a Tiszáról; ott lobogó újas-nüparasztok »magyar nótaikat«

k. gy.

Színház augusztusi meghall- Korniss Katót, a tehetsé- ai színésznőt tagjai sorába

ZÜRZÁVÁR

például: a Színész-Szakszervezeti vizsgák körül

Tisztelet-becsület a Szakszervezet vizsgáztató művészeinek külön-külön, lelkes üdvözetet a szándéknak, amely a vizsgáztató bizottságot vezette, a célnak, amelyet a vizsgáztatással elérni kívántak, de... legyen szabad szóvátennem néhány fonákságot, ami a képességek megítélése körül jelentkeztet.

Sietek előljáróban annak a ki-jelentésével, hogy — bár pedagógusi működésem révén érdekelt fél vagyok, de megállapításaimat a legőszintebben, sine ira et studio teszem; természetesen találok, hogy — művészek gyülekezetéről lévén szó — a különböző beállítottságú, izlésben, pedagógiai és művészi felfogásban egymástól és tőlem annyira különböző színész-egyé-niségek egyrésze (vagy nagy-része) nem szimpatizál az én stílusommal s pedagógiai működésemmel; volt, aki ezt őszintén ki is jelentette egy-egy vizsgázó tanítványomnak; de egyet sem gáncsoltak el ezért... Nem lehet bennem tehát megbántottság, csak elismerés az objektivitás-ért. — Most azonban másról van szó:

Minden vizsgázónak igazolnia

kellett, hogy hol tanult s hol lépett fel eddig.

Mármost: az egyik vizsgázó hölgy a Rádió meghívó-levelével igazolta, hogy fellépett már a stúdióban — s elbukott; utóbb az egyik jóakaró vizsgabizottsági tag megmondta neki, hogy kár volt azt a rádiófellépését bevallani, mert rossznéven vették, hogy fellépett, holott csak szakszervezeti tag jogosult fellépésre. De: megengedték, hogy újból vizsgázzék s másodsorra átengedték.

Egy másik esetben azzal indokolták a buktatást, hogy — miután a vizsgázó igazolta, hogy a Nemzeti Színház igazgatója meghallgatta, s tehetségesnek találván őt, próbaszereplésre hívta be — tehát ez alapon többet vártak volna tőle!!!

Az egyik vizsgázó fiút — hibás beszéde miatt — egyévi tanfolyamra küldték a Színiakadémiára, egy leányt — ugyanezen oknál fogva, de enyhébb hibája miatt — megbuktattak...

Többektől — bár kifejezetten hangsúlyozták, hogy drámai, sőt tragikai szerepkörre készülnek — megkövetelték, hogy énekeljenek, sőt táncoljanak is!

A különböző beszámolókból örömmel kell megállapítanom, hogy a Bizottság nem ragaszkodott a tévedéséhez s korrigálta azokat; úgy hiszem azonban, hogy ilyen nagytekintélyű Bizottságnak előre meg kellett volna állapodnia olyan egységes szempontokban, vizsgáztató-rendszerben ami a zavart, az egymásnak ellentmondó (sőt: az önmagukban is ellentmondást rejtő) ítéleteket lehetetlenné teszi!

Az a véleményem, hogy ennek a nagy, általános vizsgáztatásnak csak egy szempont szerint kellett volna történnie: hogy a közelmúlt rosszleméku »gyors-talpaló« színészműveléséből, »a kamarai tagságot nyert »gárdából«, »besurrant«, »lesodródott« sokszáz fiataljából kik és hányan ülnek meg egy minimális mértékű! De semmiesetre sem lett volna szabad megtörténnie olyan — bocsánat — vaskalapságnak (amit most mint point-et hozok fel), hogy egy, már két év előtt is állandóan működött s jelenleg komoly szintpadon való komoly szerepléseit, sikereit is hitelesen igazoló fiatal színészt »levizsgáztattak! És viszont!...
Ascher Oszkár

Egy kis kerek kávéházi asztalnál beszélgetünk Zsolt Bélával. A munkatáborban elszenvedett sok meggyötörtetése, a tengernyi megaláztatás, ami a nyilas terror idején osztályrészeül jutott, nem törte meg cseppet sem. Nem is igen beszél az elmúlt szörnyű viharról, ami mond róla, valóságos lenézése mindannak, ami vele történt. Tündöve kinéz a kávéház ablakán és mialatt halomra gyűlnek előtte a félig elszívott cigaretták füstölgő roncsai, mondja:

— Szörnyű tömeg jegyzettel, naplóval járok a világban, de ha végignézem őket, nincsen rá semmi gusztusom, hogy regényt, vagy memórt írjak abból, amit átéltem és végigszenvedtem. Pokol volt. S talán furcsán hangzik, de az a pokol, amit elszenvedtünk, amiben égtünk, monoton volt, az emberkinzásnak az a jól megszervezett, pontos mechanizálása annyira egyhangúvá tette a szenvedéseinket, hogy az az érzésem támad, ha visszagondolok, hogy az a pokol minden szenvedésével együtt a világ legunalmasabb pokla volt. Mert a szenvedés is lehet unalmas... Például: nálunk dél-eltől féltizenegyor korbácsoltak a náci. Nem előbb és nem később egyetlen perccel sem. Német precizitás. És valamennyien tudtuk, hogy ugyanabban a percben az összes náci koncentrációs táborokban korbácsoltak. Ugyanazzal a rendszerrel, ugyanazzal a típusú korbácsal. En valahogyan elfordultam ettől a tárgytól, nem tudok hozzányúlni ehhez a sivár fürtelemhez, a szenvedésekhez, amiket sokadmagammal én is éreztem.

Az író feladataira terelődik a szó.

— Az a felfogásom, — mondja — hogy az író csinálja azt, amit valóban jól tud csinálni. Fájdalmas dolog lenne, ha az író, akiben nincsen hajlam a politizálásra, mégis rá akarnák kényszeríteni. Viszont azok az írók, akik eddig is politizáltak, ezentúl nyilvánvalóan még erősebben fognak politikával foglalkozni. Hiba lenne rákényszeríteni olyan írókat a politizálásra, akinek addig sem volt élménye a politika. Írója válogatja. Hiszen minden jó író kényszer nélkül is állást foglal valahogyan. A faszizmus ideje alatt írónk általában rosszul viselkedtek. Nem arra gondolok, amikor verset, vagy prózát írtak, de amikor elemeket udvaronckodni a fennálló rezsimhez. Legjobb írónk között is akadt, aki együtt lázadott a fasziztákkal. Ezek állásfoglalásukat igyekeztek dokumentálni. Nem mondom, hogy helyeslem, ha az írók passzivitással tüntetnek, de úgy gondolom, a mai világban nincsen szükség arra, hogy az írókat állásfoglalásra kényszerítsék. Nem tartom helyesnek programot felállítani az írók számára, kényszeríteni, hogy álljon be a sorba.

— A színház?

— Ugyanez vonatkozik a színházra is, melynek színpada nem kell, hogy okvetlenül propagandabogó legyen. A színházat is vissza lehet adni a színháznak, a művészetnek. Ami persze nem jelenti, hogy a rivalda előtt nem hangozhatnak el egy politikai vagy szociális vonatkozású dráma hangjai. De van itt valami, amit pillanatnyilag színháznál és irodalomnál is fon-

tosabbnak tartok, ez az iskola, a nevelés. Az irodalom azért volt nálunk egyes osztályok töredékeinek passziója, mert az iskola nem nevelt olvasókat. Az iskolában kell megfogni az irodalom kérdését. Eddig minden író csupán egy szektor, egy társadalmi réteg számára írt. A jövőben nálunk is osztatlan olvasóközönséget kell nevelni, úgy mint a Szovjetbirodalomban és a Nyugaton. Láttam Oroszországban egy tizenhétéves fiatalembert, amint elmélyedve, égő szemmel olvasta az »Education sentimentale«-t orosz fordításban. Nálunk eddig nemesak az olvasóközönség, hanem az írók politikailag is szét voltak szaggatva. Polgár és paraszt, mind mást olvasott. Az iskolának arra kell nevelnie, hogy az olvasónivaló terén ne legyen különbség az úr, polgár és paraszt között abban, hogy mit olvas. Rá kell nevelni az iskolák ifjúságát arra, hogy ne tekintse az írókat a politikai és társadalmi széttagoltság szemszögéből. Az irodalomnak mindenková egyformán el kell jutnia, mint ahogyan a Szovjetben is mindenki minden kategória irodalmát ismeri és olvassa.

— Készülő regény?

— Igen, Bernben kezdtem el írni. A címe: »Kilenc koffer«. Nagy formátumú regény lesz. A »Giovinezza«-ról szól, arról a szörnyű pusztításról, amit a pubertilis tömegeknek a társadalomra való rázúdítása okozott. De azért persze a regény nem foglal állást az öregek mellett.

— Szindarab?

— Azt is írok, tárgya a deportációból hazatért feleség és az itthon maradt férj problémája. Lehet-e még egyszer összerakni ezt a két életet, amelyet egy hosszú gyötrelmekkel telt kényszerű cezura szakított meg. Összetákolkozhatik-e még egyszer ennek a két embernek az élete?

Hogyan látja az író a jövőt, hisz e benne? Különös fény villan Zsolt szemében, gyorsan felel:

— Az az érzésem, hogy minden átmeneti kínlás ellenére szép és boldog korszak előtt állunk, nem mintha hinnék a periodicitás elméletében, de mert biztos vagyok, mint számos kortársam is, egy ellenőrizhetően értelmi korszak eljövételében. A faszizmustól meghódított és elbódított országok az érzelmek uralma alatt állottak és kicsúszott náluk az értelmi ellenőrzés minden lehetősége. En abban bízom, hogy a jövőben nem az érzelmek, hanem az értelem fogja vezetni a világot és akkor meg vagyunk mentve. Így nem lesz majd háború és amit tegnap kellett volna csinálni, megcsináljuk gyorsan ma, amit holnap kellene megcsinálni, nem fogják elcsúszni és amit egyáltalán nem kell megcsinálni, nem csinálják meg. Szóval szép és boldog világban hiszek!

Zsolt rámutat az előtte heverő megkezdett kéziratra és ezzel búcsúzik:

— Most pedig sietek, hogy ezt a cikket befejezzem, nagyon nagy kedvem van hozzá. Politikai cikk lesz, mert mi tagadás, én mégis csak legjobban szeretem a politizálást az írásban...

Balla Ernő

A KOMMUNISTA PÁRT BARTÓK-KODÁLY ESTJE

A magyar zene két világnagyságát ma szinte egész kultúránk tartóoszlopainak látjuk. Alig választhatna külön propagandaszekert a Kommunista Párt a maga szellemi irányvonalának előbbrevitelére Bartók Béla és Kodály Zoltán művészetének fölragyogtatásánál. Kivált ha oly magas színvonalú hangversennyel teszi, amilyent a múlt szombaton élvezhettünk a Zeneakadémián. Mindkét nagymestert méltóképpen és már eleve érdeklődést keltően reprezentálta a kitűnő taktikai érzékkel egybeállított műsor.

Bartókot különösen. Mert kit ne fogna meg, még ha előítélet szerű beállítottságánál fogva idegenkednék is az újhangú zenétől — kit ne ejtne meg a hegedűverseny csodaszép főtémája, ahogyan a vonósok és hárfák tiszta és titokzatos zengéséből, mint valami tündéri virágmezőről, »pacsirtaalcás sirály«-ként a magasba szárnyal. Ez a dallam, ha egyszer lelkünkbe fogadtuk, örökre miénk marad, mint hogyha örökóta miénk lett volna. Három remek tételén át a szenvedélyes művészi igazmondás és a kedélyre ható gyönyörteljes izgalom diadalmas szintézisét adja ez a remekmű, mely a hegedű koncertirodalmának Brahms óta várt s végre elért nagyszerű gazdagságát jelenti. A rendkívül nehéz magánszólam eljátszásának privilégiumát még mindig Szervánszky Péter birtokolja, aki a kolozsvári ősbemutatóval s az azóta elhangzott néhány előadásával kiérdemelte ezt a dicsőséget. Ezúttal is méltó Bartók-tolmácsnak bizonyult, akárcsak a vezénylő Ferencsik János.

A hangverseny már a fölhasznált előadó-apparátusok változatosságával is eltért a szokványtól. Így a zenekari hegedűkoncert után a hatodik vonósnyegyet hallhattuk Waldbauerék tökéletes előadásában. Ezt a legújabb Bartók-művet nemrég, a bemutató alkalomból, Szabolcsi Bence avatott tollal ismertette a »Fényszóró« hasábjain. Az az érzésünk, hogy valamennyi elődjénél közvetlenebb és talán épp ezért mélyebb hatást tesz. A Bartók-zenének ma már szabad és biztos útja van a közönséghez azon a szűk, de egyre táguló részen át, melyet a tunya értetlenség sáncfalán ütött.

A legjobb értelemben vett népszerűsége persze a műsor befejező száma, Kodály Hány-szvitje számíthatott. De nem kevésbé szívesen fogadta a hallgatóság Basilides Mária szívbeemerkölt megszólaltatásában Bartóknak egy, Kodálynak két monumentális szépségű dalkompozícióját. Kósa György kísérőművésze külön említést érdemel.

L. V.

GÓTH SÁNDOR

a Góth-stílusról, az öregek mellőzéséről, az időszerű Molière-ről, Góthné Tas Irénről, leglelkesebb tanítványáról és a Boszorkánytáncról

— A színész álljon az író elgondolásának feltétlen szolgálatában. Hatoljon be az író sorai között a művésziileg elrejtett gondolatokba. Azokat gyémántbányász módjára hozza fel rejtékekből. *Odadó hűséggel szolgálja az együtttest.* Legyen szuverén ura a beszédtechnikának. Hatoljon a beszéd ritmusának rejtelmébe. A szárnyaló beszéd mellett *törekedjék természetességre.* A beszéd ritmusa által diktált tempót, ha kell gyorsítsa, ha kell, lassítsa. A színész tudjon önmaga karmestere lenni.

Ez volt a válasza Góth Sándornak a „Góth-stílus“ vagy mondhatjuk a világhírű „Vigszínházi stílus“ egyik megteremtőjének, arra a kérdésünkre, hogy milyen legyen a jó színész, milyen a Góth-stílus? — Mindezt hány éves korában sajátította el?

— Azt mondják rólam, hogy a beszédtechnika egyik tudója vagyok. Ezt nagy mestereimnek és tanáraimnak, Nagy Imrénék, Újházy Edénék, Paulay Edénék és kolozsvári időm alatt E. Kovács Gyula atyai barátomnak köszönhetem. Ezenkívül, azt hiszem, még saját magam ernyedetlen tanulmányvágyásának és önművelésének. És ha igaz az, hogy huszonhat éves koromban a Vigszínház együttesének első sorában állottam, mégis azt mondom, hogy kiforrott, érett színész csak akkor lettem, amikor

leszűrt életbölcsessel, hozzáértéssel bíró idősebb embereket — érttem ezalatt saját magamat is — félretolnak a működés lehetőségétől, nem az előrehaladást szolgálják, hanem a visszafejlődést. Sőt, nem is vissza, hanem még messzebbre, a botokud négeréhez jutunk vissza, azokhoz a vad törzsekhez, akik öregjeiket egyszerűen felfalták. A fiatal színészek — joggal beszélhetek így, mert, mint az Akadémia tanára és mint magániskolám tanára gondviselő apjuk voltam, szeretetembe burkoltam a fiatalokat — tanuljanak, ne legyenek türelmetlenek, műveljék magukat és iparkodjanak magyarul beszélni, mert azt — kevés kivétellel — nem tudnak. Lehetetlenség, hogy egy egész társulatot fiatal zsenikből lehessen összeállítani. Ezzel kapcsolatban életem két legnagyobb élményéről kell szólnom. Mindkét esetben, mint néző részültem ezekben az élményekben. Az egyik eset a Comédie Françaiseben történt, ahol Molière „Nők iskolája“ című darabjának főszerepét a tizennégy éves Ágnest, Reichenberg, az akkori idők egyik legnagyobb francia színésznője alakította. *És Reichenberg asszony akkor hatvan éves volt.* Tökéletes illúziót keltett a tizennégy éves suttyó lány szerepében. A másik élményem Ernesto Rossí, a nagy olasz tragikus színész volt, aki olyan mindent legázoló

Góth és Góthné

hajam szürkülni kezdett. És szabad legyen ezzel kapcsolatban megjegyznem, hogy nem lehet félretolni az öregeket. *A színházhoz nem elég a lelkesedés.* Nagy élvezettel olvastam Balázs Béla remek cikkét az ifjúságról és Palasovszky Odón levelét. Meg kell jegyezni, hogy azzal, hogy életpapasztalattal,

egyéniség volt, hogy szuverén módon megvetette az úgynevezett színészi maszkot. Minden egyes alakításában, *akármilyen szerepet is játszott, a maga arcával ment a színpadra,* sőt még torzonborz ősz bajuszát sem borotváltatta le. Milánóban a „Hamlet“ címszerepében láttam. Akkor hatvan éves volt.

Kifestetlenül, borzalmas ősz bajuszával jött be a színpadra játszani, a harminckétéves Hamletet. A szerep első jelenetében a legnagyobb megütközéssel néztem, a másodikban már nem is láttam a külsejét, a harmadikban pedig már délceg, ruganyos leventének láttam.

Molière kerül szóba.

— Molière ma időszerűbb, mint valaha. Igaz, hogy ő udvari ember volt, XIV. Lajos barátja, de minden művéből kiviláglik, hogy hiába forgolódott a francia királyi palota légkörében, megmaradt az egyszerű kárpitosmester fiának. „Don Juan“ című darabjából kell idéznem néhány sort, amikor Don Juan apja így szól erkölcsstelen fiához:

„Ébredj már tudatára annak, hogy az aljas életet élő nemesember a természet szörnyszülőtte és hogy a nemesség legfőbb éke az erény. Vedd tudomásul, hogy az én szememben nem a név, hanem a cselekedet számít és büszkébb lennék a fiamra, aki zsákherdó, ha becstelensé, mint arra aki tán királyi koronát visel, de úgy él, mint te...“

A „Boszorkánytánc“ a következő téma:

— Megrendülten olvastam Balázs Béla darabjának kéziratát és annak ellenére, hogy a szerep, amellyel a szerző megtisztelt, nem egyéniségemnek megfelelő, legnagyobb lelkesedéssel és szeretettel állottam a szerző szolgálatába. A tegnapi forró siker után együtt örültem Balázs Bélával.

A tehetségről beszélgettünk. És a tehetségek felfedezéséről...

— Olyan nincs — mondja mély meggyőződéssel. — *Tehetségeket nem lehet felfedezni.* Olyan mint a tüszentés. *Sem felfedezni, sem elnyomni nem lehet.* Ott van például Darvas Lili, akit én tanítottam, de sohasem mondanám, hogy én fedeztem fel. Isteni tehetség volt. Csak segítettem a kiképzésében. De nem én adtam a színpadnak Darvas Lilit. Amint nem dicsekszem a Darvas Lilikkal, úgy nem hallgatom el azt sem, hogy szavával tanítottam növendékeket, akikből nem lett semmi. És ha már növendékekről beszélünk, minden elfoglaltság nélkül említhetem még, hogy egyik leglelkesebb és legtehetségesebb növendékem a feleségem, Tas Irén, akit most készítek elő a színpadra. Kétszer mentette meg az életemet, mind a kétszer saját életét kockáztatta értem a nyilas téboly idején. És ez a hála készített arra, hogy feleségül vegyem, pedig első feleségem emlékének akartam áldozni azzal, hogy nem nősülök újra.

Elbúcsúznak Góth Sándortól, aki visszatér kedves szórakozásához, a pasziánszhoz.

Palásti László

BRAMMER és PALLAI

IV., PETŐFI SÁNDOR-UTCA 20.

Legjobb minőségű szövet-, selyem- és pamutárak

Cégtulajdonosok: BRAMMER PÁL, PALLAI LÁSZLÓ

MUNKÁSSZÍNJÁTSZÁS

EGY KULTURMOZGALOM MULTJA ÉS JÖVŐJE

A munkásszínjátszás akkor is rendkívüli figyelmet érdemelne, ha csupán a munkások problémája volna. De a munkásszínjátszók ügye az egész társadalom, az egész nemzeté.

Mert miről van szó? A munkások szórakozásáról vagy szórakoztatásáról? Arról is. De a megszégyenítő, a nemesebb cél: hatalmas rétegek kultúr színvonalának az emelése.

Végső fokon tehát arról van szó, hogy ez a hatalmas áramlat — mint a dagály a tenger szintjét — magasba emelje az egész társadalom, az egész nemzet kultúr színvonalát.

A mozgalom nem újkeletű. Együtt fogat a magyarországi munkásmozgalommal. Csak hogy évtizedekig embrióállapotban vesztegelt, mert erőszak gátolta fejlődését. Föld alá kényszerült. Szerencsére nem satnyult el rejtekében, sőt időről időre izmosodott. Olykor-olykor, nagyobb teljesítményekkel, napvilágra is merészkedett: még az első világháború előtt az újpesti munkásműkedvelők bemutatták Gorkij *»Éjjeli menedékhelye«*-ét, a második világháború alatt a Vasasok színházában színrehozták a *»Bánk bán«*-t. Legtöbbször azonban engedély nélkül játszottak, munkásszervezetekben. Nem egyszer rajtuk is ütöttek és a szereplőket rendőrkézzre hurcolták.

Tavaszi felé, amikor a szabad politikai élet megindult, rögtön előbujtak a régi színjátszók, újak is szegődtek melléjük és lelkes munkába fogtak. A nyár derekán tizenkét csoport már versenyre is kelt egymással. *Sajtó és közönség komoly érdeklődéssel fogadta jelentkezéseiket.*

A nagyarányú, országos jelentőségű szervező és gyakorlati munka most kezdődik: a *Munkás Kultúr Szövetség* hozzájárta, hogy egységes vezetés alá gyűjtse a Budapesten és vidéken elszórtan működő csoportokat. Vezetőiket és rendezőiket összehívta, ezekből megalakította a Munkásszínjátszók Központi Bizottságát. Ennek vezetősége viseli a munkatölteleményeknek erkölcsi, anyagi és világnézeti felelősségét.

Mit jelent ez a világnézeti felelősség?

Azt, hogy a munkásszínjátszók ne válasszák anyagukat a polgári világszemlélet drámairódalmából, hanem *szociális tárgyú művekkel neveljék önmagukat és hallgatóikat.*

Ez a feladat pillanatnyilag igen nehéz. A szocialista világszemlélet drámairódalmának alig van magyar nyelvű anyaga. A színházak is emiatt küzdenek műsorválsággal. A Központi Bizottság legsürgősebb feladata ennél fogva: az anyaggyűjtés. Egyelőre elbeszélő művek dramatizálásával segítenek magukon. *Darvas Szilárd Kataszónak »Hajrá« című regényét alkalmazta színpadi előadásra.* Próbáit Szendrő Ferenc vezetésével meg is kezdte már a központi minta-munkásszínjátszó csoport.

A Központi Bizottság mihamarabb írni aként szándékozik összehívni és javasolni fog egy munkaközösséget azokból az írókból vagy azok vezető-

sével, akik eddig is kapcsolatban állottak már a munkáskultúrával. A vezetőség terve vette a munkásszínjátszás céljaira felhasználható népi kultúra gyűjtését is.

További terv: *szeminárium szervezése a vezetők és rendezők számára.* Az összejevőteleken a munkásszínjátszás ideológiáját, gyakorlati és szellemi kérdéseit taglalják majd. Ennek anyagát azán megküldik a vidéki csoportoknak, hogy azok is megszervezhessék a maguk szemináriumát. Feladata még a Központi Bizottságnak az is, hogy a vidéki csoportok állandó műsoranyagáról gondoskodják, előadásait szemmel tartsa, mind jobb és jobb teljesítményekre serkentesse és a hibák kiküszöbölésében támogassa.

RÁCZ ALADÁR: „MINDEN ELLEN A CIMBALOM VOLT VÉDŐPAJZSOM...”

A cimbalom olyan régi hangszer, hogy már a Biblia is emlegeti, de a zenei instrumentumok ranglistáján bizony igen szerény helyet foglalt el a multban. Cigánybandákban szaporán kopogtat a verő, hogy a vendéglők szórakozó közönségének elűzzék a gondját, de a zeneirodalomban alig néhány esetben alkalmazták és ott is csak akkor, amikor éppen a cigányzene sajátos színt akarta a szerző festeni.

De jött Rácz Aladár és a füstös kávéházból diadalmenetben hozta a koncertterembe a cim-

balmot. Nem mint egzotikumot, hanem mint nagyszerű művészetének bámulatosan kifejező eszközt, amelyen *Bach, Couperin, Scarlatti, Rameau,* barokk és modern muzsika, eredeti folklore mind a maga hű stílusában szólal meg varázos keze nyomán.

Most hosszú idő után először szerepelt ismét a nyilvánosság előtt és ebből az alkalomból kerestük fel budapesti lakását.

— Beteg szívem nehezen bírta az ostromoz — mondja. — Itt volt hetekig közvetlen közlemben a front és hogy megvagyok, Isten csodája. Meg a zené. Mert a fülemben muzsikát csegetttem az ágyúörgés ellen. És minden ellen a cimbalom volt védőpajzsom.

— No, de azért volt eleven örmös is — néz mosolyogva bájos feleségére.

— Az utolsó évben mindenkinek megvolt a regénye — veszi át a szót Rácz Aladárné.

Nekik a házasságuk is regényesen kezdődött. A svájci kálvinista pap túlságosan romantikusnak találta, hogy lányát, az akkor még alig ismert cigányzenészt vegye feleségül. De a szerelem győzött és a nagy művésznék Ráczné nemcsak finoman alkalmazkodó zongorakísérője, hanem ideális élettársa is lett. Amikor azután a Zeneművészeti Főiskola tanárává nevezték ki az eddig külföldet járó világhírű művészt, a megbékült após maga akarta és adott segítséget, hogy csendes otthon építhessenek Budapesten.

— Azt hittük, hogy itt már végig nyugalomban leszünk, de a háború másképp döntött és

Havonta kiadnak majd egy munkásszínpad-füzetet, később folyóiratot, hogy segítségével szorosabba fogják a kapcsolatot a fővárosi és a vidéken, meg alkalmasint a külföldön működő magyar munkásszínjátszók között.

A legáhitottabb cél: az állandó munkásszínház, ahol naponta előadást tarthatnának és felváltva játszhatnának a különböző csoportok. Amikor ez megvalósul, minden előadásra kérdőíveket adnak majd a nézőknek, hogy válaszaikból útmutatást nyerjenek további munkájukra.

Már a közeljövőben versenyt hirdetnek a pesti és pestkörnyéki, úgyszintén a vidéki nagyobb központok csoportjai között. Megtartására előreláthatólag decemberben sor is kerül. Később országos, majd nemzetközi versenyeket szándékoznak rendezni.

Mindenek a megfontoltan, szépen átgondolt, nemes szempontoktól vezérelt tervek világosan mutatják, hogy jelentékeny, országos érdekű munkára készülnek föl.

Eredményeinek kétségtelenül hasznát látja majd az egész nemzet.

(—y —a)

ahogy a történelemnek, életünknek is új fejezet kezdődik.

— Az apám brácsás volt és mint kis cigánygyerek, amióta eszemem tudom, cimbalmoztam mellette a bandában. Jászberényből felkerültem a fővárosba és évekig itt játszottam, anélkül, hogy magasabb művészi pályára vágytam volna. Cigányzenekarral jutottam ki Franciaországba, Svájcba. Páros dolmányban vertem a húrokat, amikor egyszer *Ansermet*-et, a kiváló genfi karmester felfigyelt játékomra. Ő szólt *Sztravinszkynak*, akit annyira érdekelt a cimbalom kifejezési lehetősége, hogy hangszeres is vásárolt, majd komponált számomra és nekem ajánlotta új művét.

— Fordulópontot jelentett életemben ez a találkozás: a komoly muzsikával jegyzett el. Rájöttem, hogy a régi zene számos alkotásának hű visszaadására még a cimbalom is alkalmasabb a cimbalom. Csak meg kell reformálni a hangszeres, a verőket, a játéktechnikát és magát az előadási módot is. Nem ment könnyen, de tudtam, mit akarok. És koncertünk sikere növelte ambíciómat. Sokat tanultam, olvastam a sűrű turnék között. Antik muzsikából kerestem megfelelő darabokat, folklore-t kutattam, az új szerzők pedig, szerencsémre, maguk tisztelték meg külön nekem frt művekkel.

Megmutatja albumokba összegyűjtött hasáboz kritikáit. Párizsban, Londonban és Európában

más zenei metropolisáiban a felfedezés élményének örömeivel méltatják Rácz Aladár játékát.

— Hanem most már ne csak velem foglalkozunk — veszi ki kezemből az összegyűjtött újságcikkeket és elkezd legújabb olvasmányairól beszélni, esztétikáról, filozófiáról. Alapos, általános műveltségű, mélyen gondolkodó fő érdekes meglátásával, határozott véleményével, a mai időkre vonatkoztatott, eredeti ítéletével.

Ezekből a véleményekből a zseniális muzsikus emberi portréja is kirajzolódik. És a művész meg az ember vonásai harmonikusnak olvadnak össze.

Péterfy István

A sündisznó

Irta: KONSTANTIN FEDIN

Egy paraszt keservesen kinlódott ezen a földön.

Már gyermekkora óta nagyon nehéz volt az élete szegénynek és ahogy öregedett, még rosszabb lett. Senkinek se volt egyetlen jó szava hozzá, mindenki csak arra törekedett, hogy igába nyomorítsa. Így elsötétült a lelke, nem volt oly ragyogó napsütés, mely fel tudta volna deríteni, embertársaira rá se nézett, egyre csak azt mormolta maga elé:

— Semmi öröme az embernek ezen a világon.

Nagyanyja, vén tőpörödött anyóka, akit szinte elfújta a szél, azt szokta mondani neki:

— Minden emberfiának kell, hogy valami öröme legyen ezen a világon, ha csak egyetlenegyszer is hosszú életében és ha Isten legsemjobb teremtménye ajándékozza is meg vele, de kell, hogy valami öröme legyen az embernek.

A paraszt nem hallgatott nagyanyja szavára. Minek is él egy ilyen vén asszony, gondolta megvetően és tovább is azt dörmögte:

— Semmi öröme az embernek ezen a világon.

De amikor nagyanyja, a vén anyóka meghalt, a paraszt még jobban összecsett magában; lesóványodva, görbe háttal támolygott ide-oda és sohasem volt mosoly az arcán.

Mikor nyár lett, napjait a szántóföldeken töltötte, mikor pedig beállott a hideg évszak, kunyhójában telelt; hajlottan, torzonborz hajjal és szakállal, kifiamodott karokkal mint egy madárijesztő, meggörbült lábakkal, mint egy piszkavas, úgy járt-kelt a földön, szomorúan összehúzott szemekkel, pillantást se vetve embertársaira.

— Semmi öröme az embernek ezen a világon — mormolta komoran a szakállába.

Igy hát azt a gúnynevet adták neki, hogy *Komor*.

Egyszer, vásár napján Komor a közeli városba ment. Mikor áthaladt a piactéren, egy vén anyóka keresztezte az útját, majd elfújta a szél, éppúgy, mint öreganyját.

— Parasztoeska, vedd meg ezt a sündisznót.

— Mit kezdjek egy sündisznóval?

— Elmulatsz vele. És a sündisznó patkányt is fog.

— Mulatni egy sündisznóval? — felelte Komor és közben ezt gondolta: A kunyhóban a padláson egész sereg patkány van. Talán mégis meg kellene venni a sündisznót. Egyik féreg elpusztítja a másikat.

— Jó, add ide — mondotta.

Betette a sündisznót egy kendőbe, összekötözte a kendő négy esücskét és így vitte haza az állatot.

Most hát a sündisznó Komor lakásában van; összegömbölyödik egy sa-

rokban és mozdulatlanul gubbaszt. Komor egy darabka sajtot hoz, odatartja a sündisznónak és várja, hogy mi lesz. Az állat leereszti tüskéit, előre dugja orrát, ide-oda mozgatja és iszuszog, csámesog a nedves szájacskájával, lenyeli a sajtot, újra összegömbölyödik és ott gubbaszt mozdulatlanul.

— No lám, — mondja Komor — izlik neked a sajt.

És még egy darabka sajtot hoz, odateszi a sündisznó elé; ő maga pedig kissé oldalt áll és várakozik.

Igy maradt Komor a sündisznó mellett, amíg beesteledett. És így ment ez nap nap után, amíg a sündisznó szelíd lett, olyan szelíd, mint egy kis kutya. Ha Komor esettintett a nyelvvel, a sündisznó elébe szaladt, kis körmeivel a földet csapdosta, szuszogott patkányorrával, zirregett a tüskéivel. Mikor Komor hazajött a munkából, feléje rohant az állat, örömben boeskorát rágcsálta és erőlködött, hogy gazdájának arcába nézhessen. De ezeknek az állatoknak a homloka elfödi a szemüket és lehetetlenül teszi, hogy az emberek arcát lássák. Evésnél a sündisznó az asztal alatt feküdt, felfalta a maradékokat és patkányszuszogással felelt Komor beszédjére.

Este, munka után Komor a paraszt, hazasiétt, hogy sündisznójával együtt lehessen és megossa vacsoráját a tüskés állattal.

— Hová sietsz így Komor? — kérdezték a szomszédok. — Talán bizony valami öröm vár rád otthon?

A paraszt összehúzta komoran a szemét:

— Micsoda öröme lehetne az embernek ezen a világon?

*

Egy zimankós őszi estén Komor hazajött a munkából. Mint rendesen, esettintett a nyelvvel, mikor belépett a kunyhóba és hallgatózott, de minden csendes maradt. Körülnézett, keresgélt, de az állatnak nem volt nyoma sehelse. Komor az asztal alá hajolt, a szoba minden szögletében kutatott, a kályha mögött is a lim-lomja közt — a sündisznót nem tudta megtalálni. Rosszkedvűen ült le Komor vacsorájához, tünynán kanalazta köleskását, egyszerre csak szuszogást hall az asztal alatt. Mikor lehajlik, látja, hogy ott fekszik a sündisznó; de mennyire megváltozott az állat! Dagadtan, idomtalanul küszött a földön, mintha nehezekek nyomták volna a lábát hangtalanul, mintha nem is lettek volna körmei. A sündisznó rávetette magát az ételre, olyan hangosan csámesogott, hogy a kunyhó legtávolabbi sarkában meg lehetett volna hallani. Amikor lenyelte az utolsó falatot, koldul, ráncigálja Komor boeskorát, rőfög.

Ekkor megértette Komor, hogy a sündisznó számára elérkezett a téli álom ideje, és hogy hosszú lesz a tél.

Aztán az állat újra eltűnt. Komor várt és várt. Remélte, hogy a sündisznó megegyeszer felébred, hogy még egyszer jóllakjék. Keresni kezdte, benézett minden sarokba, remélve, hogy valamely rejtett sarokban mégis megtalálja a tüskés állatot. Sok fáradságába került a parasztnak, míg rejtékhelyét felfedezte. A kályha alatt, egy egészen félreeső sarokban találta meg Komor a sündisznót. Ott feküdt összegömbölyödve, mintha nem is volna benne élet. Komor megtapogatta, megfordította, újra visszafordította, ahogy megtalálta volt, kibújt a kályha alól, felállt és egy nagyot sóhajtott.

*

Hosszú, hideg őszi napok jöttek, ködökkel és esőkkel. Jeges téli viharok havat és fagyot hoztak magukkal, dermedten feküdt a föld fehér szemfedője alatt.

Teljesen elhagyatott volt a paraszt. Kificamodott karokkal, mint egy madárijesztő, görbe lábakkal, mint a piszkafa, úgy esoszog-topog át Komor a napokon, összehúzott szemöldökkel, tekintetet se vetve környezetére.

— Semmi öröme az embernek ezen a világon — mormolta konokul a szakállába.

Sokszor bujt a kályha alá Komor, könnyen, gyöngén megbökte ujjával a sündisznót, megszagolta és hallgatózott, szuszog-e még az állat.

Mikor eljött a tavasz meleg szeleivel, Komor betegségbe esett. Fekétén, mint egy elszenesedett fahasáb úgy feküdt hol itt, hol ott, sejtve a közeledő halált.

Lázálomokban fetrengett Komor a padkán és várta a halálát. Egyszerre kezén — egyik karja mindig ernyedt lenelgett — valami nedvességet érzett, mintha víz csepegne rá. Komor lenézett; a földön, a pad előtt, ott feküdt a sündisznó; az állat mámorosan lökdöste a paraszt kezét, mintha meg akarná nyalni.

Nem sejtett erővel Komor hirtelen felugrott a padkáról és leguggolt a sündisznó mellé a földre: játszani kezdett az állattal, mint egy kis gyermek. Zokogott, mormolt, megbicsaklott a hangja:

— Örööm, kis sündisznócskám, tehát felébredtél újra?

És mikor a sündisznó patkányorrát belefúrja a tejfölös csuporba és bekeni tejföllel az egész arcát, Komor életének első nevetésébe tör ki, boldog, repeső gyermeknevetésbe. Nevet és nevet és nevetve kiliheli a lelkét.

Igy találták meg a parasztnak másnap reggel a lakásán: összekuporodva feküdt Komor a padlón és arca valami nagy öröm fényében sugárzott.

Fordította: Horvát Henrik

KÉPZŐMŰVÉSZETÜNK ÚJÍTÓI NAGYBÁNYÁTÓL NAPJAINKIG

Ezen a címen nyitotta meg kapuit a Fővárosi Képtár. Az új magyar művészet legizgalmasabb korszakát választotta a kiállítás rendezőse, festészetünk és szobrászatunk páratlan teljesítményeinek az idejét, amikor félreérthetetlenül bebizonyosodott mestereink megbízható készülsége, európai jelentősége. A visszapillantás ezekre az évtizedekre a progresszív izlés, a tisztultabb elvek megismerését teszi lehetővé, mert modernjeinknek nem csak a munkássága, de a fölfogása is egyetemes igényekre jogosít. Éppen ezért különös, hogy a jobbnál jobb alkotások birtokában mégis maguk a Képtár vezetői követik el a legbátrabb tévedéseket s egy-egy diszharmonikus ellenponttal rácăfolnak a fejlődés legkitűnőbb eredményeire is. Tehetségeink valamennyi erőfeszítése, minden szenvedése hiábavalónak látszik, ha műveik hivatott kezelői ennyire érzéketlenek maradnak az ő emelkedettebb szemléletükkel szemben s nem merítenek alkotásaikból kellő szigorúságot, megfelelő ítélőerőt a félmegoldásokkal és a hamis tanokkal szemben.

Elhíheto-e a rendezők őszintesége a haladószellemű művészet iránt a bizonytalan szempontoknak, hiányos értékelő képességnek ebben a zavarában? Komolyan méltányolja-e *Egry József, Barcsay Jenő, Gadányi Jenő* törekvéseit az, aki az ellenforradalmi novecsento hágyadtóságait külön teremre méltatja? Mit ér akár a legjámorabb szándék is, ha illetéktelenségét állandóan elárulja?

Mert a tévedés mindaddig megbocsájtható, amíg az magánügy marad, lehet tisztelni az egyéni véleményt még akkor is, ha az esetleg könnyen cáfolható. Aki azonos nyilvánosság elé áll hibás nézeteivel, indokolatlan elfogultságával, menthetetlenül fölfedi gyengéit, leleplezi hátsó gondolatait, nyilvánvalóvá teszi tájékozatlanságát.

A mai időkben csak nagy felelősséggel szabad vállalkozni arra, hogy a tömegeket az igazsággal, a szépséggel megismertessük, végre eljut-

Ferenczy Károly önarékepe

Rippl-Rónai József önarékepe

Bernáth Aurél: Festőnő

Medgyessy
Ferenc
szobra

tassuk hozzájuk a kultúra legnemesebb vívmányait. Ez a kiállítás is főleg azért marasztalando el, mert címében képzőművészetünk újítóit igéri s végeredményben jónéhány jelentéktelenjét is bemutatja. A Jőindulatú érdeklődőt félrevezeti a cégér, mert a remekművek között a gicset is fölmagasztalja.

Az a szellemi vagy fizikai munkás, akinek ezután majd módja lesz közeledni a képző-

művészetekhez, egyenrangúnak hiheti e tár-
laton szerzett tapasztalatai alapján Mikus
Sándor vagy Borsos Miklós működését vitéz
Szabados Béla vagy N. Kovács Mária dilettan-
tizmusával, egyenlő fontosságot vél tulajdon-
tani Derkovitsnak és Nagy Sándornak, Fe-
renczy Károlynak és Körösfői-Krieschnek,
Márffy Ödönnek és Kosztolányi-Kann Gy-
ulának, Kmetty Jánosnak és Jaszusch Antalnak...
Egyforma áhítattal tekinti műtörténetünk hőseit
és a műkereskedelmi hírverés hervadó nagy-
ságait, a hivatottakat és a protekciósokat, a
becsületeseket és a köklereket. Állásfoglalásra
ilyen elbűvölő társaságban csak az iskolázottabb
látogató képes, mert a kitűnők még a méltatlan-
okat is babérhoz juttatják. Sajnos, az is elő-
fordulhat, hogy előszörre a silány tetszik
majd jobban, hiszen olcsó eszközökkel megy a
hatáskeltés, a behízelt módor könnyű élvezet-
tet okoz.

A Fővárosi Képtár kiállítása éppen ezért
megbukott lelkiismeretből. Figyelemreméltó
anyagát már nem lett volna nehéz megtszítani
a zavaró elemektől, csupán több bátorsággal,
biztosabb kritikával kellett volna hatálytalan-
ítani a kényszerképzeteket. Kétségtelen, hogy
az új szerzemények 1941-es bemutatása és a
magyar művészet ötven éve című tavalyi sereg-
szemle óta javult valamit a helyzet, csak félt,
hogy nem a belátás, hanem a történelmi válto-
záshoz való igazodás következtében. Viszont a
művészet szerepe oly lényeges új világunkban,
hogy az eszmék és fogalmak meghatározása
nem halasztható tovább. A művelődés dol-
gaiban nem tehetünk tovább engedményeket.

Pogány Ö. Gábor

Szonyi István: Edesanyám

BERLIN MÁSODIK OSTROMA

Írta: KÁLMÁN JENŐ

Az előzmény röviden a következő:
1985-ben az EDE (Európai Demo-
krata Egység) biztonsági hadserege
körülzártá Berlint, ahol von Blöd-
witz vezértábornok katonai puccsal
kezébe kerítette a hatalmat, letartózt-
tatta a kormány tagjait és harcot kez-
dett az ügynevezett Negyedik Biroda-
lom megteremtéséért.

A harc kimenetele nem volt kétsé-
ges, az események mégis kínos meg-
lepetéseket hoztak. Berlin hónapok óta
szilárdul tartotta magát, amit a des-
atomín nevű, rejtélyes összetételű épít-
kezési anyagnak köszönhetett. A des-
atomia-házakon egyszerűen megtört
az EDE szuperatóm-bombáinak bor-
zalmas hatása. Berlin lakói szinte el-
érhetetlen biztonságban éltek a tíz-
pincényi mélységre kiépített bunker-
ekben. Kieheztetésről sem lehetett
szó, mert a puccs tervezőinek előre-
látó gondossága folytán a város bősé-
gesen el volt látva a német táplálko-
zási ipar csodálatos találmányával, az
ügynevezett vitaminosa-tablettákkal.
Ezek a szintelen, izetlen és szagtalan
vegyi szerek elegendő tápanyaggal
látták el az emberi szervezetet és
megszüntették az éhség érzését, bár
azt sem lehet mondani, hogy különö-
sebb élvezetet szereztek volna fogyasz-
tóknak.

Berlin ostromának hatodik hónap-
jában az EDE vezérkarának Hadi-
találmány-osztályán egy fiatalember
jelentkezett.

— Ha találmányomat elfogadják, —
mondta nem kis önbizalommal — ga-
rantálom, hogy egy hét leforgása
alatt megtöröm Berlin védelmét.

A haditalálmányok osztályának fő-
nöke bizalmatlanul mérte végig a fia-
talembert.

— Mi a foglalkozása?

— Vegyész vagyok. Mostanig egy
illatszergyárban dolgoztam.

— Ha gázzal van szó, ne is foly-
tassa!

— Nem gáz! — tiltakozott erélyesen
a fiatalember. — De bevallom, hogy
a találmányom eddigi foglalkozásommal
áll rokonságban. Felaláltam egy illat-
szerbombát, amely semmiféle rombo-
lást nem okoz az emberi szervezet-
ben, sőt, ha az úgy mondom, fel-
fokozza az életörömet. De méltótas-
sék talán részletesen meghallgatni...

A haditalálmányok osztályának fő-
nöke három teljes órán át tárgyalt az
illatszerveggyéssel, majd átsietett a
vezérkari főnökhöz. Két hét múlva az
osztrák Alpok egyik hozzáférhetetlen
 völgyében százezer munkás dolgozott
cél ismeretlen fiatalember új talá-
lmányán.

*

Az ostrom hetedik hónapjának egyik
reggelén Berlin védői arra ébredtek,
hogy valami csodálatosan kedves, rég
nélkülözött, orrbizsergető szag ter-
jeng a város fölött.

— Kenyér! — mondták könnyes
szemmel az emberek. — Friss kenyér!
— Hurrá! — kiáltották mások. —
Végre igazi kenyérral töltjük meg a
gyomrunkat! Pokolba a pótszerekkel!
Maga Blödwitz vezértábornok is úgy
érezte, hogy összefacsarodik a gyomra
a meghatóan kedves illattól.

— Honnan jutott a pékség liszthez?
És kinek az engedélyével sütik a ke-
nyeret?

— Kegyelmes uram, — dadogta a
szárnysegéd — tudomásom szerint
annyi lisztünk sincs, amennyitől egy
egér jóllakhatna.

A pékségek tényleg üresen álltak. A
felízgatott lakosság azonban elrasz-
totta az utcákat és viharosan követ-
telte, hogy neki is adjanak kenyeret.
Ne csak a katonaságot kényeztessék.

Két óra hosszat tartott a varázslat.
Akkor végre ellílt a kenyérszag. A
csalódott lakosság visszahúzódott az
óvóhelyekre és egy pohár vízzel be-
vette a déli másfél gramm vitamino-
sát. De ekkor új, még istenibb illat
csiklandozta meg az orrokat.

— Szavamra tepertő! — ordított föl
von Blödwitz és csepegni kezdett a
nyála.

— Téved, kegyelmes úr, — mondta
celsukló hangon a szárnysegéd — ez
kacsasült!

Egyesek határozottan érezni vélték
a kacsasülthöz mellékelt uborkasaláta
szagát is. A város fölött ezer és ezer
kiskaliberű bomba robbant. A füst-
felhőkből újabb és újabb illatessen-
ciák zúdultak az ostromlott városra.
Az emberek örjöngtek.

— Érzed ezt a kávéaromát?

— A fél életemet odaadnám, ha egy
fél csészével kaphatnék belőle!

Bár von Blödwitz rádióan és fal-
ragaszokon közölte, hogy csak az ellen-
ség aljas cselvetéséről van szó, a tö-
megeből az első pár napon nem lehetett
kiőlni a hitet, hogy a katonaság dö-
zöl, mialatt a nép vitaminosán él.

Amikor a hangulat már elviselhe-
tetlenné kezdett válni, az EDE had-
vezetősége új trükkhöz folyamodott.
Rádióhíradásorán át ilyen szövegű üze-
neteket közöltek:

Halló, figyelem! Mai étlapunk:

Libacsont-leves

Sólet füstölt oldalassal

Mákos nudli

A boldogtalan berliniek már a dél-
előtti órákban idegesen szaladgáltak
föl és alá. Az a gondolat, hogy ma
sólet-bombát kapnak, pokolimód föl-
csigázta érzéki izgalmukat. De a ka-
tonasággal sem lehetett bírni.

— Ma újabb hatvanezer dezertőr
volt — jelentette komoran a szárny-
segéd Blödwitznek.

A vezértábornok a fogait csikor-
gatta.

— Nyomorult bagázs! Egy tál len-
cséért eladnák a lelki üdvösségüket!

Aztán csendesebben hozzátette:

— Nem tudja, ezredesem, mi lesz a
vacsora? Hátha véletlenül sertéspör-
költ lesz... Imádom a sertéspörköltet.

A dolog akkor kezdett végzetesen
komollyá válni, amikor egy nap tit-
kos rádióleadó szállt meg Berlintben.
A szpiker arra kérte az EDE hadveze-
tőségét, hogy legyen tekintettel a cu-
korbetegekre is; legalább naponta egy-
szer diétás bombákat szeretnének.

Ez aztán végkép betette a kaput.
Illetve kinyitotta. Berlin hős védői
úgy telelték magukat sólet-illattal és
más jókkal, hogy elhanyagolt fegyve-
reiket és kifűzték a fehér zászlót.

Igy végződött Berlin ostroma 1985-
ben, emberáldozat nélkül. A lakosság
közül azonban sokan megsínylették a
harcot. Kénytelenek voltak utókérra
Karlsbadba utazni.

ÖTVENÉVES A MAGYAR MOZI

Gyermekorunkban tanui, részesei voltunk a lelkendezésnek, mely a jelenkor új csodáit, a repülőgépet és mozgófényképet fogadta és ime, már félszázada, hogy a mozi Magyarországon szórakoztatja a népet. Am már előbb kísérletezett egy különös életű honfitársunk a kinematográf őseivel, az *aigioscoppal* Budapesten. *Vanek József* volt ez az ember, aki mint *Jedlik* Anyos tanítványa, eredetileg természettu-

dósnak készült. Közben kitört a forradalom és *Vanek* abbahagyva tanulmányait, *Kossuth* Lajos pénzügyomdájában vállalt állást. A szabadságharc elbukása után a nagy száműzöttel ő is Törökországba ment, majd bejárta a Távol-Keletet. Ekkor már bűvész volt és világhíres mutatványával kereste meg a kenyerét. A nyolevaneves években hazatért és Bécsből magával hozta az aigioscoppnak nevezett vetítőgépet, amellyel vetített képeket *némi mozgást* tudott elővarázsolni.

A *mozgófénykép* hamarosan utat tört magának és 1895-ben — pontosan ötven évvel ezelőtt — megjelent a magyar fővárosban is, mégpedig *először — az utcán*. Egy hirdető vállalat ugyanis a belváros egyik házának ablakában, a Váci-utcában vászonlepedőre hirdető állóképek közt *félperces* mozgófényképeket vetített. Esténként a járóelők csődülete nézte végig az ingyen-mozi *színházait*. — A század elején magam is láttam ilyent a mai Apponyi-tér és Petőfi Sándor-utca sarkán — és az egyik napilap hírt adva a szenzációról, azt javasolta, hogy zárt helyiségben mutassák be a mozgóképeket. Ez meg is történt még ugyanabban az évben, mert *Sziklai Arnold*, aki Párisból tért haza, egy *Andrássy-úti kis helyiségben mutogatott egy ideig mozgófényképeket*. Az első mozi mozi létrehozása így az ő nevéhez fűződik, ő az első moziengedélyes és már *ötperces* filmeket vetített. *Lumiere*-gépével fölvette a király látogatását az ezredévi kiállításán és *Somossy Károly* orfeumában be is mutatta ezt az első magyar *hirdető-filmet*.

Lévy Adolf 1897-ben és *Décsy* Gyula 1898-ban kapott moziengedélyt, de uttoró próbálkozásukkal nem

boldogultak. Az első sikeres pesti mozi — mint *Vanek* aigioscoppja — kávéházból indult hódító útjára 1898-ban. *Neumann József* és *Ungerleider Mór* — a későbbi Projectograph-vállalat, majd az Apolló-mozi tulajdonosai — rendezték ezeket az előadásokat a Rákóczi-úti *Venlence kávéházban*.

A következő évben külföldi mintára, *Molnár* Viktor igazgató-elnökkel az élen, *Várady* Gábor, dr. *Kövesligethy* Radó és *Somogyi* Nándor megalapították az Uránia magyar tudományos színházat, amely a Színművészeti Akadémia házában (a mai Uránia-mozi helyiségében) három felvonásra osztott felolvasás keretében színes vetített állóképek közé mozgóképeket iktatott. *Pekár* Gyula »*Spanyolország*« című felolvasásában sikerrel szerepeltek a bikaviadalokat bemutató *Pathé* mozgóképek,

majd ugyanennek a szerzőnek »*A tánc*« című darabjában vetítették az *első magyar felvételű mozgófényképeket*, amelyeken az akkori nézők *Márkus* Emiliát, *Blaha* Lujzát, *Csikós* Mihályt, valamint *Balogh* Szidi primaballerinát és a tánckart láhták. *Mozgóképeket* mutogattak az »*Ös-Budavára*« mulatóban és a Fővárosi Orfeum műsorának első száma esténként: »*Mozgófényképek*«. Erdekese, hogy csakhamar — *színpadon is megjelentek a mozgóképek*. A Vígszínház mutatott be filmeket a »*Hálokocik ellenőre*« és a »*Mozgófényképek*« című fordított vigjátékok keretében.

Közben *Décsi* Gyula megnyitotta a »*Mozgóképek Ott-hon*«-t az első, akkor megszűnt magyar kabaré, a »*Bonbonniere*« Teréz-körúti helyiségében, majd átellenben megnyitott a Jupiter-mozgó, de míg az utóbbi hamarosan megbukott, a Décsi-mozi még ma is ugyanabban a helyiségben szórakoztatja a közönséget. Budán már előbb a hannoveri »*Nortenféle bioscop*« ütötte fel nagy vászonsátrát a Bomba- (ma Batthyány-) téren, majd a pesti oldalon is talált vándormozijának üres telket. Rövidebb cselekményű filmdarabok mellett jeleneteket mutatott be az orosz-japán háborúból, sőt *színezett filmet* is vetített. Alkalmassint ez volt az *első színes film, amelyet Budapesten láttunk*. Mo-

zi nyílt Óbudán, a Lajos-utcában is és egy *József-körúti kávéházban* is filmeket vetítettek. Csakhamar elszaporodtak a mozik a fővárosban és a kabaréban énekeltek *Heltai* Jenő kupláját:

»*Mert a Berta, mert a Berta nagy liba, nagy liba, nagy liba,*

Sokat jár a moziba, moziba, moziba...«

és a vidám dal refrénje megadta a pesti mozgóképszínház magyar nevét, a *mozit*. Ekkor már megkezdik a magyar filmek gyártását is. — A »*János vitéz*« az első nagyméretű hazai film és egymást követik a vásznok: a *Raszkolnikov*, a *karthausi*, *Dorian Gray* arcképe, a *Casanova*, a *Szegény gazdagok* és *Géczy* István több filmre vitt népszínműve.

A színpadi színészeknél új nevek tűnnek fel — az *első magyar filmszínészek* — ki emlékszik rájuk? Az öröké mosolygó *Hollay* Kamilla, *Lóth* Ilka, polgári nevén *Rónai* Mancsi, *Corti* Mira és *Góth* Annie, az elegáns *Dán* Norbert és *Kornai* Rezső, a némafilm első jellemző színésze, *Igalits* Sandy, a monoklis *Costa* Viktor, *Petrovits* Szvetiszláv, *Bátori* Béla, *Mattyasovszky* Ilona, aki előbb a színpadon *Fraknóy* Ilona néven szerepelt, *Bojda* Juci, *Lury* Welt, magyar nevén *Rajna* Ilus, *Mar-*

gittay Gyula, *Várkonyi* Mihály, a fiatalon meghalt *Szentgyörgyi* Márta és egyik legrégebbi filmszínészünk *Szőreghy* Gyula a magyar film első évtizedeinek úttörői. Ki emlékszik a *Pál-utcai* fiúk Nemesekére — akit *Verebes* Ernő játszott? Színpadi színészeink legnagyobbjai is — mint *Blaha* Lujza, *Jászai* Mari (A tolonc), *Márkus* Emilia, *Rákosi* Szidi, *Varsányi* Irén, *Bajor* Gizi, *Gál* Gyula, *Rajnay* Ferenc, *Medgyaszai* Vilma, majd *Somlay* Artúr ott voltak az első hazai filmekben, éppúgy, mint *Balassa* Jenő, *Fenyő* Emil, *Vándory* Gusztáv, *Kürthy* Teréz, *Kürthy* György, *Kertész* Dezső, *Ihász* Lajos és közülük számosan beváltak, mint filmszínészek is. A magyar film első rendezői *Deésy* Alfréd és *Korda* Sándor. Az előbbinek az úttörők sorsa jutott, a második világhírű rendező Amerikában. Külföldre többen elszármaztak és világhírt szereztek nevük-

nek. *Pully* Lia is magyar filmekben kezdte, *Lucy* *Dorraine* azonos *Kovács* Loncival, az ugyancsak külföldön érvényesült filmrendező, *Kertész* Mihály felesége. *Farkas* Antóniából — mint *Korda* Sándor felesége — lett *Corda* Mária. *Bánky* Vilma érte el idegenben a legnagyobb sikereket, de ki emlékszik *Sieder* Adolfra, aki a némafilm idején kétszázánál több berlini filmen szerepelt. *Garab* Márton az első külföldi magyar rendező. *Bolváry* Géza is mint pesti filmszínész kezdte a külföldi rendezői pályafutását.

A hazai filmgyártás kezdeti idejében egészen eredeti műfajjal kísérletezett: a *mozi-szkeccsel*, mely jeleneteit váltva — hol a színpadon, hol a vásznon mutatta be. A sikerültebb szkeccsen azonban csak azt fényképezték, ami a *színpad keretein túl nőtt*. 1914 májusában mutaták be az Apolló-kabaré színpadán *Karinthy* Frigyesnek a »*Fixirozzák*« a feleségemet» című szatirikus játékát, *Somlyó* Zoltán prologusával és *Hetényi-Heidelberg* Albert zeneszámaival. Az egyik napilap — noha akkor még a filmkritika nálunk ismeretlen fogalom volt — *esztétikai* szempontból számolt be a darabról, kijelentve, hogy ez a szkeccs »*már színház*«. *drámai művészet, mérhetetlen* *terrénumra kiszélesítve*. *Karinthy* egy kis »*értekezés*«-ben válaszolt és az új műfaj nevéül a »*képes dráma*« ajánlotta. Szerinte a *mozi-szkeccs magyar földön született* ebben a *drámai művészethez méltó formájában*.

De ez már a magyar film történetéhez tartozik és mi itt csak az ötvenéves magyar mozirol akartunk megemlékezni. Igaz, a mozitól elválaszthatatlan a film gyártása és nemsokára a magyar film

is eléri félszázados évfordulóját. *Edison* nem egyszer jelentette ki, hogy a film a szegények mulattatója akar lenni, mert egész színházi előadással szórakoztatja a népet. A félszázados magyar mozi követte a külföldi kinematografia bámulatos, gyors pályafutását és mint minden művelt országban, a mozi Magyarországon is valóban a nép szórakoztatója, a mindenki színháza lett.

T. E.

Handwritten note: János... 1897-1898...

Egy tizennégyesztendős orosz jazzfilm

Véletlenül betévedtünk egyik utánjászó moziba és másodsor is megnéztük a »Vidám Fickó« című orosz vígjátékot. »Özönvíz-korabeli« film? Hát — igen. Olyan mosolyra készítő a vásznon a másfélévtizedes női divat, az areok Asta Nielsen és Psylander »kinematográfia«-jára emlékeztető kikészítése, a női hangok élessége és —

De nem soroljuk tovább. Mert a mosoly kacagássá válik, majd neveltségessé erősödik s végül önfeledt, harsogó vidámság viharzik a néző-hallgató tömegben. És azt vesszük észre, hogy nem is gúnyolódunk már a pergókép »özönvíz-előtti« furcsaságain, sőt úgy érezzük: hozzátartozik mindez az együttes hatáshoz. Mert egy mesteri fintor ez a vígjáték — bocsnát: »Burleszk!« — gúnyos tükrökép a világ kiesinyes hibáiról, a hibákról, melyek bűnököt szültek, bűnököt, amikért, ime, szenvedünk most, te is, meg én. Groteszk karrikatúrákká válnak itt a fonák figurák (melynek hús-vér alakjait mindnyájan annyira ismerjük!), a »nagyvilági« dámák, akik csak azért és akkor fogadnak be valakit a házukba, ha az illető »híres« művész. Hogy nagy művész? nem számít: ha nincs »neves«, nem érdekes. Büntetésül azonban a szívből fakadó muzsika rászabadítja a dúskáló, nyárspolgár társaságra a természet szelid állatait s azok —

mesterien ható kontraszt! — természetesebb színészek, mint az ájuldozó »sznobok«. Felejthetetlen jelenetek: a vezérkolompos ökö, aki csengőtrázza erősíti, hogy neki bizony jussa van bemenni, ahonnan kidobták. És a báránka, akinek nincs ám birkatürelme, hogy szobrot álljon, meg a kismalac, aki pezsgőkóstolás után szabályszerűen befekszik az asztalon lévő táliba...

És az »öreg« filmben felvonulnak a legmodernebb rajzfilmek édes-bájos trükkjei, — sőt valószínűségi rajzfilm-részlet is van bennel! Nemcsak az állatok élnek, játszanak emberi szerepeket, hanem élnek a tárgyak is: muzsikálnak a pallók, a kerítések, a köcsögök, együttérez a szereplőkkel a tenger és a korhadó faág is...

Aztán kómiikus revüt látunk, — mégpedig a javából! A Liszt-rapszodiát vezénylő főhős a nagy karmesterek kifigurázásával: chaplini alakítás. Jazz is akad: a debütáló zenekar hangszerzei kacagató verekedés közben tönkrementek, a tagok tehát szájukkal kénytelenek pótolni a »szerszámokat«. És a 16 ember olyan vokál-kórust produkál, hogy szórakoztató zenésziparosaink sürgősen zárandokoljanak ide — tanulni!

A filmet — ismételjük — 1931-ben készítették — Moszkvában...

Reményi Gy. István

HÁROM RÉGI CHAPLIN-FILM

KESKENYFILM BEMUTATÓ

Keskeny, vagy nem keskeny — őszintén szólva a magam laikus szemével nem sok különbséget láttam a magyar Keskenyfilm Szövetség kísérleti termésében lepergetett és a mozikház általában látható filmek között. Viszont, ahogy *Lajta* Andor úr, a Szövetség alelnöke rövid előadásában kifejtette, éppen ez a tökéletes hasonlóság bizonyítja a keskeny film reményteljes jövőjét, már minthogy kevesebb üzemenyaggal, könnyebben előállítható és beszerezhető gépekkel tökéletes mozi lehet csinálni. Részemről boldogan tapsolok hozzá, bár már ott tartanánk, hogy mindenkinek saját autója és filmszínháza lenne. Vagy legalább is fényképezőgépe. Azt sem kétem, hogy a keskenyfilm fokozatos terfoglalása új színész és rendezői tehetségeket vet majd felszínre, de bevallom, hogy az előadásnál sokkal jobban izgatott és érdekelt az illusztrációként lepergetett három Chaplin film.

Várakozásomban nem is csalódtam és nyomban leszűrtem magamban a tanulságot, hogy a *burleszk* a *film-művészet legidőállóbb műveje*. Lehet, hogy ez a kijelentés nagyképeknek tűnik, de őszinte. Láttam már világsiker aratott filmdráákat öt évvel bemutatójuk után, az idő majd minden esetben kegyetlen munkát végzett velük. Nemcsak a ruhák és díszletek, nemcsak a technika és a játék, de a film egész levegője többé-kevésbé áporodott-nak hatott. A keskenyfilm bemutatón lejátszott húsz-huszonöt év előtti képeknek mindennek nyoma sincs. Pedig Chaplin még hagyományos keménykalapjág sem jutott el, lapos szalmakalappal mókázza végig a filmeket, de sem ez, sem a

hölgyek vízözön előtti toalettjei, sem a primitív maszkok és díszletek nem mennek a mulatság rovására. A cirkusz örök időszerűségét érzem s a film kezdetleges technikája még hangsúlyozza a komikumot. Minden villámgyorsan történik. Chaplin kacsázó lépteivel két másodperc alatt szalad fel egy többszáz méteres hegy tetejére, néhány pillanaton belül megszámlálhatatlan mennyiségű pofont kap és rugást osztogat szét. Az apró, de mély léleklattal dolgozó ötletek már előre vetik a későbbi nagy Chaplin filmek szívbemarkoló tragikomikumát.

Mi sem bizonyítja jobban, hogy mennyire megközelítik ezek a bohózatok a film valódi lényegét, a képszerűséget, mint a feliratok teljes hiánya és feleslegessége. *Egy sor kisérő szöveg nélkül peregnék le a képek, anélkül, hogy a kerek kis történetek értelmelenné válnának.* Az egyiket Chaplin teljesen egyedül komédiázza végig, részegen tér haza lakására s tizenöt percen át a bútorokkal való kalandjai elevenednek meg. Tökéletes produkció és szent meggyőződés, hogy újabb huszonöt év múlva is halálra nevetik magukat rajta az emberek.

Bár tudom, hogy az összefüggés nem egészen logikus, hálából e ritka szórakozásért én mindenestre lelkes híve lettem a keskenyfilmnek. S többedmagammal nagyon örülnék, ha valamelyik kiváló szakemberünk megmagyarázná, hogy a filmburleszkek miért mentek ki a divatból. Művészi, technikai, vagy üzleti szempontok miatt hagyták-e abba gyártását e szivderítő kisfilmeknek, melyekben valósággal megfürdik az ember mindennapi gondokban eltikkadt lelke? — vas.

Charles Boyer és Margaret Sullavan, a »Szerelmi recept« főszereplői

SZERELMI RECEPT

Egy orvosnő elalszik a híres író új darabjának bemutatóján... Így kezdődik *Charles Boyer* és *Margaret Sullavan* bűbájos filmje, melyet a Royal Apollo filmszínház mutatott be. A forgatókönyv két-három filmre való szellemes ötletben ad alkalmat Boyer-nak, hogy a jelek szerint végleg amerikaivá lett kitűnő francia színész régi hívei vígjátékban is megkedveljék vonzó egyéniségét, sokoldalú

színészi képességét. Margaret Sullavan a csinos doktornő szerepében virtuóz módon kezeli a szerelemtől elgyámoltalanodott író. Természetesen végül a doktornő is átadja magát a hivatásánál is boldogítóbb szerelemnek. A filmet szokatlanul amerikai siker híre előzte meg. Diagnosizunk szerint Budapesten is jól be fog válni a »szerelmi recept«.

(gy. i.)

A szerelem kikötője

A háború viharában Amerikába sodródott *Jean Gabin* furcsa, felemás filmben mutatkozik be újra a budapesti közönségnek. A kitűnő színész amerikai menedzserei igyekeztek Gabin-ből mindent »átmenteni«, ami francia — mivel nyilván nem sikerült belőle vérbeli amerikai bonvivánt farnagni. A »Szerlem kikötőjé«-ben terjedő szajnaparti kód kissé kevéssé indokolt öngyilkosságok, fél- és egész gyilkosságok fölé teregeti jótékony fátylát. Gabin hősiiesen küzd a gyatra mesével — és az angol nyelvvel és bizonyára fáj neki, amikor a rendező — esküvője napján! — elküldi őt egy éjszakára motort szerelni, hogy közben gyilkos merényletet követhessenek el bájos ifjú hitvese, a tengerből kimentett *Ida Lupino* ellen. Amerikában ez megható lehet. Nálunk lehangoló. De nem annyira, hogy ne szeretnénk Gabin-t újra vérbeli jó francia filmben látni.

(gy. i.)

Z. VÁGÓ ZSÓFIA

A NŐK ÉS A CSILLAGOK

A »sztár«, a filmesillag, a nők koronázatlan királynője, óles plakátokon, a filmvászonon és képesújságok hasábjain mosolygott sokat sejtetően, hol kifürkészhetetlenül és utólérhetetlenül. De valóban utólérhetetlenül? Ah, nem! A nők csodálatos mimikri-készséggel rendelkeznek. Amikor még *Elisabeth Bergner* volt a sztár, akkor »gyermekdeden« meghúzódtak a fotel sarkában, lapossarkú cipőt viseltek és szemükbe lógó rövid hajuk alól kíváncsi, mély tekintetű szemekkel meredtek a világra. Aztán jött »Észak leánya«, a nagy *Garbo*. Mi történt? A nagy *Garbo* ragyogott a vásznon és az utcán csupa kis *Garbo* sétálgatott. Megnövesztett, hennázott hajuk vállig omlott. Szemöldökükkel a homlokukba felszaladtak. Sejtelmes tekintettel és meghosszabbított vonalú szájuk szögletében finom mosollyal cipelték a szatyrot vagy ülték naphosszat az írógép mellett. Aztán következett *Crawford* és megint mindent felborított. A mosolyok harsányak lettek, a szájuk kiszélesedtek, a tekintetek merészen kapcsoltak a más szemébe és a ruhák kivágása mélyebbé és mélyebbé csúszott. A mozielőadásnak vége volt, kigyult a világosság, de a képek ott peregtek tovább a nők agyában. Már az utcára *Garbo* tekintetével, vagy *Crawford* mosolyával

Melltartó?

csak

baktis

mentek ki és aztán mint egy feladatot, egyre jobban kiépítették (nem magukban) magukból.

Muráti Lili, bár a csillagok közt nem volt nagyon fénylő, mégis iskolát csinált. Terpeszben állni nemesak tornamutatvány volt, hanem »szalónképes« női póz is lett. Lobogó haját, repülő szoknyáit, széles mosolyát sok pesti csitri utánozta. De miért nem láttunk az utcán kis Bajor Giziket futkosni? Mi az, ami rajta utánozhatatlan? Kissné az előadás után miért nem viselte Bajor frizuráját, miért nem festette Bajor száját és miért nem használta a bajori mozdulatokat? Pedig Kissné és a Verák és a Mancik oly ügyesek és minden idegen arcot percek alatt fel tudnak venni. Csak éppen ahol nincs semmi »külső eszköze«, mint például Bajor Gizinél vagy Iréne Dunne-nél, ott nem lehet utánozni s a nők mimikri-készsége a »szelleme«-re, sajnos nem terjed ki.

De most nagy gondban vagyok a nők miatt. Istenem, mi lesz! A »sztár«-rendszer alkonyulóban. A művészet egén a sok-sok csillag egymást fényesíti és kit fognak most utánozni az asszonyok? Szegénykék... Milyen szomorú: kénytelenek lesznek egy kicsit magukba nézni és végre megtalálni önmagukat...

Z. Vágó Zsófia

Amit egy színigazgatónak tudnia kell

Már foglalkoztunk azzal a kérdéssel, hogyan kell a kezdő színigazgatónak a színháznyitáshoz szükséges helyiséget, concessziót és tőkét megszereznie. Ha ez a három együtt van, akkor már csak darabra és szintársulatra van szükség.

Az előadásra kerülő darab kiválasztására nem kell különösebb gondot fordítani. Ugyanis a darab csak kétféle lehet: új és régi. Ha új, akkor a tőkés rokona írta és rossz, tehát a kritika levágja; ha régi, akkor korszerűtlen és a kritika ugyancsak levágja.

A színészek szerződötése szintén igen egyszerű feladat. A színész ugyanis az a lelkes és naiv lény, aki sohasem szűnik meg bízni abban, hogy a gázsiját megkapja.

Az előadást próbák előzik meg. Ezeket a gyakorlatokat azért nevezik próbáknak, mert a színészek próbálnak játszani, de a rendező nem hagyja őket.

Premier névvel azt a napot szoktuk megjelölni, amelyen a darab megbukik. A bukásnak többféle oka lehet, pl.: aznap meleg volt, aznap hideg volt, a közelben sok színház van, a közelben nincs egy színház sem, a főpróba rossz kritikát kapott, a főpróba jó kritikát kapott, stb. A bukást a színháznál csak úgy az 5-6-ik előadás táján szokás tudomásul venni, amikor a nézőtérén már csak három ingyenes néző ül és a második felvonás után az is hazamegy. Ez után a tagok ülést hívnak össze és elhatározzák a színház átszervezését. Ez abból áll, hogy új tőkét hívnak meg és a régi kifizetést tőkést kidobják. Az új tőkés duzzadó reményekkel és duzzadó pénztárcával megjelenik és kezdődik az egész előlrol.

GADOR BELA

AMERIKAI NÉGER VERSEK

— Komlós Aladár fordítása —

A TÁNCOSLÁBÚ LÁNY

Irta: COUNTEE CULLEN

Ring a napban az atnafa
s ezer virága rajt.
Mit tesznek táncos lábaid
a mennyországba majd?

Miféle üdvözlés lehet ott,
hol vétek, bűn a tánc?
hol a derékra nem tapad
két kar: szerelmi lánc?

Kerub, szeráf mind gyógyos és
rám pillantást se vet
s hegedűszóra nem dalol
pezsdítő éneket.

S a pokolból az angyalok
felém kaesntanak,
megszöktek az égből, nekik is
unalmas a mennyel lak.

FEKETE MAGDOLNÁK

Irta: COUNTEE CULLEN

Ezeknek ninesen Krisztusuk,
ki így szóljon: »Kézet
csak az emeljen e leányra,
ki még nem vétkezett.«

S ha jönne, nem vennének ők
olajat öneki,
ally elég a testük ára
a testük tüteni.

A kényes hölgyek közelükben
gyorsítják lépteik,
de a Magdolnák felnevetnek;
s a sebtük elfedek.

Ó jaj nekik, mióta Jézus
világ királya lett
s az Erény is követ keres, mit
a Magdolnákra vet.

HARLEMI TÁNCOSNŐ

Irta: MC. KAY

Néztek az ifjak és sok tarka ringyó,
a pompás test hogy ring feltűzelen,
hangja olyan volt, akár a tülkö
négyerek ajkán nyári estelen.

Dalolt és táncolt méla, úri bájjal,
a látyol úgy lengett testén puhán;
összevethetted von egy pálmafával,
amely sudárabb a vihar után.

Haja dus fürten hullt sötét nyakára,
tapsoltak mind a mámoros, hamis
szemü fluk, sőt még a lányok is,

és sóvárogva bámultak reája.
De látva mosolya álfényeit,
én tudtam, hogy a lelke ninesen itt.

Ita szépségéről van szó,
válassza a legjólbat!
Járjon VERMESNÉ ROHÁCS ILONA
KOZMETIKÁJÁBA
ERZSÉBET-KÖRÜT 56. I.

Írók és könyvek

Kárpáti Aurél:

A nyolcadik pohár

Egy nyomdász a szokásos hét pohár sör helyett egyszer nyolcat iszik és ez a csekélység egész családjának tragikus széthullását okozza: ebben foglалható össze Kárpáti Aurél kis regényének tartalma. A kitűnő kritikus mély lélektani ismerettel és elemző-készséggel kerekít meggyőzően érdekes, jól felépített regényt ebből az egyszerűségében is nagytávlátú témából. Semmi sem jelentéktelen az életben, egy hajszál választja el a rendet a káosztól, az idillt a drámatól. A nyolcadik pohár sör többletmámorában fogant meg a nyomdász lelkében a házkibővítés terve, aminek következménye saját halála, egyik fia elzüllése és leánya öngyilkossága. A családanya végül felgyújtja az elátkozott házat. A polgári dráma az író lüktető meseszövéseiben vas következetességgel halad a kicsinyességében baljós indító mozzanattól a katasztrófáig. A múlt század hetvenes éveiben lejátszódó ferencvárosi történet felett a regény mottójával választott Oedipus-idézet hangulata lebeg: »A színes lábú Szfinksz vitt rá, hogy lábaink elé nézzünk csak s ne kutassunk tüneteket.« Kárpáti Aurél majdnem húsz évvel ezelőtt írta mély életismerettel átszőtt regényét, amely ma előnyösen viseli a tiszta, nemes irodalom ritka bélyegét. A kötetet tizenkét válogatott novella egészíti ki. (Új Idők-kiadás.)

Gy. I.

Virginia Woolf:

Orlando

A klasszikus regényforma felbontása »belső monológga«, »szubjektív időlélményé« és parttalan »tudatáradással«, megteremtette a műfaji határokat elmosó esszé-regény stílusát. Zárt művészeti formák feloldása a stílusváltozás kezdeti szakaszában és az epigonok kezén mindig tág teret ad az új törvények önkényes értelmezésének. Csak az alkotó egyéniség eredeti víziója az emberről és a világról hitelesítheti meggyőzően az új művészeti stílusváltásokat, melyeknek népszerűsítését az epigonok hada végzi el. Virginia Woolf nem epigon és művei mégis Proust és Joyce nevét idézik. Joyce-szal egy esztendőben született (1882), Proust ekkor kilenc éves volt. Mindkettőjüket túlélte és legjellegzetesebb regénye, az »Orlando« most jelent meg magyarul.

A kiváló angol író hírének megfelelő várakozást teljes mértékben kielégíti Gyergyai Albert és Szávai Nándor művészi fordítású »Orlando«-ja. A regény hőse Shakespeare kortársaként indult el szellemi kalandor-úttárra és 1928-ban, nővé változva, még mindig csak harminchat éves. »A« »hogyan« — regényről lévén szó — mellékes. De jog-

gal kérdezhetjük, mi szüksége volt az írónak erre a fogásra? A regény kerete és belső formája általában örügy a mondanivaló találására. Orlando örökifjú alakjában Anglia történetének utolsó négy évszázada tükröződik. Az átmeneteket egyik korból a másikba a múlt idő boszorkányos elkendőzése érzékelteti. Orlando halhatatlan, mint maga az örökké megújuló élet és az író úgy játszik vele, ahogy minden művész játszik az anyagával.

Az író ráadásul nő és ez a körülmény egészen kivételes módon előnyére válik a regénynek. Feminin beleéltétségét, álmagat líraiságát enyhe ironia edzi befűrlől. Virginia Woolf önmagát, írói művoltát éppen úgy kívülről és felülről nézi, mint anyagát. Mégis át tudja adni magát a játék bűbajos révületének, ami az olvasót is magával ragadja. Varázslata célt ér: a négyszáz év alatt nővé változott Orlandótól a regény végén kedves ismerősként búcsúznak. (Révai-kiadás.)

Gy. I.

Eric Knight:

Sam Small csodálatos élete

Eric Knight nevét a »Légy hü magadhoz« című háborús-pacifista regénye tette világszerte ismertté. A fiatal író belehalt a háborúban szerzett sérüléseibe és főművén kívül egyetlen

PETTYEM IS, RUHÁM IS CSINOS, MERT

RUHAFESTÉKEM:

könyve maradt, a most magyarul megjelent »Sam Small csodálatos élete«. A »Légy hü magadhoz« fanyar, kemény háborúellenes írója ezúttal mesemondó oldaláról mutatkozik be. Sam Small az író skóciai szülőföldjének Hány Jánosa. Csodálatos dolgok történnek vele és körülötte. Oriások gígaszi birkózásának tanuja, világvárosok fölött repül — természetesen a pénze aranylós szárnyain — és ámuldozó hallgatói éppen úgy hisznek neki mindent, ahogy mi is szívesen adjuk át magunkat a mese jótékony varázslatának. Eric Knight tragikus életének időálló emléke ez a könyv és másik regényével együtt széles skálájú íróművészetének tanúsága. A véletlenek szomorú találkozása, hogy a fordítás az ugyanez tragikus sorsú Szerb Antal egyik utolsó, remek munkája. (Révai-kiadás.)

(—nes)

VASÁRNAP DÉLUTÁN FÉL 3 ÓRAKOR UGETŐ

A Rőzönység beleszól

Utóhang a cirkuszhoz

A »Fényszóró« több cikkben foglalkozott a cirkusszal az elmúlt hetekben. Azt hiszem mindenkinek örömet okoztak a cirkusz örök romantikus szépségeit felidézve, csak egyvalamiről feledkeztek el, ami már rég nyomja a szívemet. Ez pedig az, hogy soha még falusi vándorcirkuszos bohóc

nem szerződött el Pestre, soha még nem olvastunk arról, hogy egy vidéki kisvárosi artista a fővárosba került volna.

Ez így volt akkor is, amikor még vidéken diák voltam s így van most is. Pár héttel ezelőtt vidéken láttam vándorcirkusztársulatot. Ma is ugyanaz fáj nekik, ami a múltban. Megkérdeztem hajdan is és most is, mi életük legnagyobb vágya s egyöntetű volt a felelet: »A főváros.« Sajnos, ezt a vá-

gyakat nem érik el, pedig műsoruknak 50 százalékát nyugodt lelkiismerettel be lehetne mutatni Pesten, nem vallának velük szeggyent. Ujszerűek és érdekes művészi számaik vannak.

Talán Barta Károlynak, az Artista Szövetség új elnökének kellene erre gondolnia, mert a vidéki artisták tehetetlenek önmagukkal szemben és napi kenyérgondjaik minden szabadidejüket lefoglalja.

Szekszárdi Molnár István

FÉNYSZÓRÓ

MŰVESZETI HETILAP

Főszerkesztő: BALÁZS BÉLA
Felelős szerkesztő: SZEGI PÁL
Felelős kiadó: GYÖNGY PÁL

KIADJA A MAGYAR FILMIPARI R. T.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, IV., SZÉP-UTCA 3

Kéziratokat nem őrünk meg és nem adunk vissza

Csak válaszbélyeggel ellátott levelekre válaszol a szerkesztőség

453584 — Athenaeum Rt. mélynyomása

Felelős: TALABÉR FERENC

Gyomorégés?

Ship-szóda!

SHIP-SHIP-HURRÁ!

BELVÁROSI

PARTIZÁN GYŐZELEM A BELVÁROSI FALAINÁL - BALÁZS BÉLA PARTIZÁN CSAPATAIVAL BEVETTE AZ EGÉSZ FŐVÁROST, MIUTÁN EGY RÉGI CSATA BÁRDOS KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGHÓDÍTOTTA AZT.

DÉNÉS GYÖRGY
A NÉMET SZÁZADOS

CSEREBERE A FIGARO HÁZASSÁGÁBAN

MADÁCH MÁR NEM LESZ
SAJÁT OTTHONÁBAN HONTALAN
KÖZMUNKÁVAL A SZÍNHÁZKADÉRIA
NÖVENDEKEI UJ HONT ALAPTOTTAK
SZÁMÁRA

